Приложение к ООП НОО

Рабочая программа по учебному предмету

« Родной (чувашский) язык »

для 1-4 класса

ПРЕДМЕТĂН ПУЛАС РЕЗУЛЬТАЧĔСЕМ

Ачасенчен кĕтекен результатсем.

Пуплеве пур енлĕн аталантарнă май чĕлхене ансат тишкерме, терминсемпе усă курма вĕрентесси.Предметăн пайрам результачĕсем:
- ачасем алфавитри сас паллисене, вĕсен пĕлтерĕшĕсене, уçă тата хупă сасăсен уйрăмлăхĕсене, сăмахриуçă сасă çине пусăм
ўкни-ўкменнине, сасăсем хытă тата çемçе пулнине, сăмахсене пĕр йĕркерен теприне мĕнле куçармаллине пĕлни;

- 35-40 сăмахлă текста каллиграфи тĕлĕшĕнчен тĕрĕс те таса, сас паллисене сиктерсе хăвармасăр, пăтраштармасăр пăхса çырни;
25-30 сăмахлă текста итленипе (диктант) çырма пĕлни;
- сăмаха сыпăклама, пĕр йĕркерен тепĕр йĕркене тĕрĕс куçарма;
- çемçе хупă сасăсене çырура тĕрĕс палăртма, вăрăм хупă сасăллă сăмахсене (программăра кăтартнисене) тĕрĕс çырни;
- çын ячĕпе хушаматне, ашшĕ ятне, выльăхсемпе чĕр чунсен уйрăм ячĕсене, хула, ял, урам, юханшыв ячĕсене пысăк сас паллипе пуçласа çырма пултарни;
- сăмахсен сасă тытăмне тишкерме (вĕсене сыпăклама, уçă тата хупă сасăсене, сасăсемпе сас паллисен йĕркине тата хисепне палăртма) пĕлни;
- япалана, унăн ĕçне, паллине пĕлтерекен сăмахсене ыйтăвĕ тăрăх ушкăнлама-пултарни;
- предложенин тĕп членĕсене – подлежащипе сказуемăя – тупма пĕлни; - ыйтусем тăрăх ансат предложени членĕсем хушшинчи çыхăнăва палăртма вĕренни;
- предложение пысăк сас паллирен пуçласа çырма, ун вĕçне, интонацие кура, пăнчă, ыйту е кăшкăру паллилартма пĕлни;

30-45 сăмахлă текст тăрăх ыйтусене хуравласа изложени çырма;2-3 предложениллĕ текст тума пултарни.

Харкамлăх результачĕсем

- тăван чĕлхене хаклама, хисеплеме хăнăхса пыни;
- кашни халăхăн хăйĕн чĕлхи, вăл ыттисенчен уйрăлса тăнине ăнланни;
- чĕлхепе кăсăкланма пуçлани, харпăр хăй пуплевне лайăхлатас кăм*ăл*-туйăм амаланни

Пур предмета та вĕрентнĕ май кĕтекен результатсем:

- пулăмсене тарăнрах ăнланма вĕренсе пыни;
- ăнлавсене уçăмлама, ушкăнлама хăнăхса пыни;
- тишкерў-пĕтĕçтерў, танлаштару хăнхĕвĕсем çирĕпленсе пыни

Предметăн пулас результачĕсем

Пĕлўлĕх(познавательные) результачĕсем:

- çырнă чух мĕнле лармаллине тата çыру хатĕрĕсемпе мĕнле усă курмаллине пĕлни;
- таврари япаласене, пулăмсене тĕпчес ăнтăлав аталанни;
- таврари япаласемпе пулăмсем çинчен мĕн пĕлнине системăлани: «Тăван çĕр-шыв» ăнлава уçăмлани. Вăл çуралнă вырăн, тăван ял, тавралăх, хăй пурăнакан республика тата çĕр-шыв (Раççей) пулнине ăнланни, унăн культури, мухтавлă çыннисем çинчен пĕлни;
- çут çанталăк законĕсем, япаласемпе пулăмсем пĕр-пĕринпе çыхăнса аталаннине курни;

- тавралăх енĕсене, япалан вырăнне кăтартма, тавралăхри вырăнне палăртма пĕлни;

- япаласен пĕрпеклĕхне, уйрăмлăхне, вĕсем мĕнпе уйрăлса тăнине курма, палăртма пултарайни;

- ачан тавракурăмĕ анлăланни, çут çанталăкри пулăмсем, çулталăк вăхăчĕсем, çемье, чĕр чунсем, ачасенпурнăçĕ, ĕçĕ-хĕлĕ çинчен тĕплĕнрех пĕлни, тĕнче курăмĕ йĕркеленсе пыни;

- туйăм культури çивĕчленни, кирлĕ вăхăтра пулăшма, мĕн тумалла, мĕнле тумаллине тавçăра пуçлани;

-пысăк, пĕчĕк, тан уçлăха курни, логикăллă шайлаштарайни;

- вĕренӳ хатĕрĕсенче кирлĕ материала шыраса тупма пĕлни;

- вĕренӳ хатĕрĕсенче панă символсене, модельсене, схемăсене,паллăсене ăнланни;

Йĕркелӳ-хаклав(регулятивные) результачĕсем:

- тантăшĕсен тата харпăр хăй ĕçне тищкерейни тата пахалайни;

- тишкерӳ - пĕтĕçтерӳ ĕçне хăнăхни, пĕтĕмĕшлине пайсем çине уйăрма, пайĕсене пĕтĕçтерме пĕлни;

- тĕрĕс курма, япаласен уçлăхри вырăнне палăртма пултарни;

- хăйĕн ĕçне вĕрентекен, юлташĕсем хакланине йышăнни;

- вĕрентекен, класпа пĕрле палăртнă задачăна татса памалли тĕрлĕ майсем тупни;

- хăвăн шухăшна ăнлантарса парайни;

- йăнăша курма, пĕр-пĕрне йăнăш тăвасран асăрхаттарма вĕренни;

- ĕç йĕркине, мĕн хыççăн мĕн тумаллине, мĕншĕн ун пек тумаллине тавçăрни;

- ĕçĕн кашни тапхăрне вĕрентекен пулăшнипе хак парса пырайни;

- харпăр хăй ĕçне планлама пĕлни.

Хутшăну(коммуникативные) результачĕсем:

- шухăша тĕрĕс те уçăмлă, çыхăнуллă каласа пама тăрăшни;

- текстпа ĕçлеме пĕлни, вулани çинчен çыхăнуллă тата уçăмлă каласа пама тăрăшни;

- ачан пуплевĕ, йăнăша курма, пĕр-пĕрне йăнăш тăвасран асăрхаттарма вĕренни;

-пуплев культури аталанни: пĕр-пĕр япала, пулăм, ĕç çинчен çыхăнуллă, кирлĕ сăмахсемпе усă курса каласа пама пултарни; юлташпа, аслисемпе, ваттисемпе мĕн çинчен тата мĕнле сăмахсемпе усă курса калаçмаллине ăнкарни, кампа калаçнă чух, хăçан, мĕнле сăмахсемпе (сывлăх сунни, тав туни, сывпулашни) усă курмаллине тавçăрни;

- çывăх, хирĕçле, пĕр пĕлтерĕшлĕ, нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсен пĕлтерĕшĕсене тĕрĕсрех, тарăнрах ăнланни,вĕсен ретĕнче кирлине суйлайни;

- сăмахсен куçăмлă пĕлтерĕшне ăнланни;

- чăваш чĕлхинче сăмахсен предложенире çирĕп йĕрке пуррине ăнланни, ăна пуплевре тытса пырайни;

- каласа парассин тĕрлĕ тĕсĕсене (калав, сăнлав, уйлав) пĕлни. Вĕсен тытăмĕпе уйрăмлăхĕсене курма,калавăн тĕрлĕ тĕсне йĕркелеме пултарайни;

- калав темине, тĕп шухăшне палăртайни;

- хутшăну пуплевĕ (диалог) тытăмне, унти предложенисен хăй евĕрлĕхне (ытларах тулли мар предложенисем) пĕлни. Диалог шалашĕ пĕр темăна, пĕр тĕп шухăша пăхăнса тăнине ăнланни. Майĕпен хутшăну пуплевне тĕрлĕ пуплев ситуацийĕсенче усă курма пултарни;

- ушкăнпа ĕçлеме пĕлни;

- сăмах йышĕ пуянланни;

- çынсем тĕрлĕрен шухăшлама пултарнине ăнланни.

Ача пуплевĕнчи тĕп ĕç - хĕлсене(тăнлассине, калаçассине, вулассине, çырассине) аталантарса пынипе пĕрлех тăван чĕлхе вĕрентнĕ чух çак тĕллевсене пурнăçламалла:

Вĕрентекенсен çынлăх туйăмĕсене вăйлатмалла, пурнăçа юратма, ырра шанса тăма тата хăйсене те ырăкăмăллă, сăпайлă пулма хăнăхтармалла;

ачасем таврари пурнăç, этемпе çут çанталăк çинчен мĕн пĕлнине анлăлатмалла;

ачасен çыхăнуллă тата сăнарлă шухăшлăвĕпе асне, асăмлас хевтине аталантармалла;

вĕренӳ ĕç-хĕлне лайăхрах хăнăхтарса, унăн ăслайĕсене «алла илме» май туса памалла; вĕренӳ вăхăчĕпеперекетлĕ усă курма, харпăр хăй тĕллĕн ĕçлессин ансатрах мелĕсене чухлама вĕрентмелле;

Тăрăшуллă та тимлĕ вĕренме, пĕлӳпе пурнăç тĕслĕхĕсен çăл куçĕпе – кĕнекепе кăсăкланма хăнăхтармалла.

ПРЕДМЕТĂН ШАЛАШĔ (СОДЕРЖАНИЙĔ)

Тин çеç шкулта вĕренме пуçланă ачасене хутла вĕрентесси кăткăс ĕç. Сас паллисене ăса хывма, сыпăнтарса вулама, вĕсене çырма хăнăхтарма, çавăнтах вулама-çырма вĕрентесси 1-мĕш класра вĕренӳ çулĕ тăршшĕпе пулса пырать. Вулама-çырма вĕрентмелли уроксем эрнере 4 пулмалла. Еç ăнăçлăрах пултăр тесе меслетçĕсем ăна тапхăрăн йĕркелеме сĕнеççĕ: букварь умĕнхи тапхăр, букварь тата букварь хыççăнхи тапхăрсем.

Хатĕрлев тапхăрĕ

Хатĕрлев тапхăрĕ икĕ эрне тăсăлать. Ку тапхăра ытларах тăсни вулама-çырма вĕрентес вăхăта кĕскетни пулать пулин те, ачасем шкулта хутла вĕренме мĕн таран хатĕррине шута илсе учитель хатĕрлеве ытларах вăхăт уйăрма та пултарать. Ку тапхăрта малти вырăнта пĕлӳ илесси мар, хăнăхусем туянасси пулмалла.

Сас паллисем вĕреннĕ тапхăр

Ку тапхăр çав тери яваплă: ачасен вулас-çырас ăсталăх никĕсĕ хывăнать. Сак ĕç çĕнĕлĕхĕпе вĕсен вĕренӳрипулас çитĕнĕвĕсем тачă çыхăннă.

Эпир вулама-çырма вĕрентме усă курма сĕнекен меслете талккишлĕ анализ-синтез меслечĕ теме пулать.
Вăл XIX ĕмĕрĕн иккĕмĕш çурринчех сарăлса çирĕпленнĕ сасă анализ-синтез меслечĕн варианчĕ.

Тапхăр сентябрь çурринчен пуçласа апрель вĕçĕ таран тăсăлать.

Сас паллисем вĕреннĕ хыççăнхи тапхăр

Ку тапхăр тăван чĕлхери пур тĕп сасăсемпе, вĕсен сас палийĕсемпе паллашнă хыççăн пуçланать те вĕренӳ çулĕ вĕçлениччен тăсăлать. Тапхăрăн тĕп тĕллевĕ _ ку таранччен харпăрланă ăслай-хăнăхусене, ăнланусене çирĕплетесси, пуплев ĕç-хĕлĕн пур енĕсене те малалла аталантарасси, çивĕчлетесси.

Сасăсемпе сас паллисем.

1-2 класс Вĕсем хушшинчи уйрăмлăхсем çинчен ачасем 1-2 классенчех пĕлеççĕ. Сасăсем уçă тата хупă, хытă тата çемçе, янăравлă тата янăравсăр пулнине палăртма вĕренеççĕ, сыпăк, пусăм ăнлавсемпе паллашаççĕ, схемăпа усă курса сăмахсен сасăпа сас пали тытăмне тишкереççĕ. Вулама-çырма вĕренмелли кашни урокрах ачасем пуплевĕн ансаттĕслĕхĕсене пăхса тухаççĕ, çавна май фонетика терминĕсемпе усă курма та хăнăхаççĕ. 2 класра фонетикăпа графика тишкерĕвĕ тĕрĕс çырма вĕрентессипе тата пуплев кăлтăкĕсене юсассипе çыхăнать. 2 класра вырăс чĕлхинчен кĕнĕ хăш-пĕр сăмахсене калассипе, çырассипе паллаштарма пуçлатпăр. Кунсăр пуçне ачасем чăн чăваш сăмахĕсенчи вăрăмланнă сасса илтме, ансат тĕслĕхсенче ăна икĕ пĕр пек сас палиçырса палăртма вĕренеççĕ, илтнипе (диктант) Сырма хăнăхаççĕ.

3-4 классенче ачасен çак пĕлĕвĕсемпе ăслайĕсем, хăнăхăвĕсем малалла аталанаççĕ. Вĕсен пуплеве тăнлас- итлес сисĕмĕ çивĕчленет, сăмахăн сасăпа сас пали тытăмне чухласси лайăхланать. Ку тапхăрта фонетикăпа графика тишкерĕвĕпе усă курнин тĕп тĕллевĕсем- йăнăшсăр çырса илес, илтнипе çырас, çырнине тĕрĕслес ăслайсене вĕрентесси, тĕрĕс çырас хăнăхусене лайăхлатасси.

Тĕпрен илсен, фонетикăпа графика тишкерĕвне вĕрентнин тĕллевĕсем 1 класра та , 2-4 классенче те пĕрешкел: ачасем сасăсене ăнланса уйăрма, вĕсене тăван çырулăхра йышăннă пек палăртма вĕренмелле. 1 класс пĕтернĕ тĕле вĕсен çакна пĕлмелле: каланипе çырни хушшинче турĕ шайлашу çук, сăмахри сасăсемпе сас паллисен йышĕ пур чухне те пĕр пек маар, чылай сас паллин темиçе пĕлтерĕш пулать (сăмахран, хытă хупăсасса та, çемçине те пĕр пекех палăртатпăр: ут-ут, сăн-сĕн), хăш-пĕалли икĕ сасса палăртать(яка, юрă, ешчĕк), тепĕр чухне пĕр сассах икĕ сас пали çырса палăртатпăр (кукăль, мăкăнь, вулать).

3-4 классенче тĕрлĕрен хăнăхтару пурнăçланă май вĕренекенсем тĕс çырассин йывăрлăхĕсене асăрхама- туйма, орфографин чылай правилипе усă курма пуçлаççĕ. Çапла вара, сăмахăн сасăпа сыпăк тытăмне тишкерес хăнăхусене лайăхлатса пырса, вĕсене сăмахăн пĕлтерĕшлĕ пайĕсене асăрхамалли хăнăхтарусемпе çыхăнтарса ачасен тĕрĕç çырас мехелне вăйлатсах пыртпăр. Унсăр пуçне фонетикăпа графика тишкерĕвĕ ачасен пуплев культурине лайăхлатассипе тачă çхăнмалла.

Сăмах.

Пуçламăш шкулта вĕренекенсен сăмах йышне пуянлатассине тăватă çулĕпех тĕп тĕллевенсен пĕри те6се шутламалла. Ку тĕллеве пуплеве пур енлĕн аталантармалли уроксенче тĕрлĕ хăнăхтарцу тутарса пурнăçламалла. Чĕлхемĕрти сăмахсем вăл е ку япалана, пулăма, вĕсен ĕçне т.ыт.те.палăртнине, пĕлтерĕшĕпе çывăх е хире-хирĕç пулнине, предложенире, текстра сăмахпа темиçе пĕлтерĕшпе усă курма май пурине ачасем чĕлхе теорине туррĕн вĕренсе маар, тĕрлĕ хăнăхтару, сăнавсем тунă май куç кĕрет курмалла. Вĕсем шухăша тĕрĕсрех палăртакан сăмахсене суйлама вĕренсе пыраççĕ, сăмах йышĕ пуянланса пырать, унпа усă курасси лайăхланать.

2 класра сăмах тытăмĕпе паллаштарма пăхнă. Анчах ку терминсемпе паллаштаричченех сăмахсем пĕлтерĕшлĕ пайсенчен тăнине асăрхама пулăшакан, вăл е ку пĕлтерĕшлĕ пай пурине кура сăмахăн пĕлтерĕшне тавçăрма вĕрентекен хăнăхтарусемпе усă курмалла. Çакă ачасен сăмах йышне пуянлатас ĕçре пысăк вырă йышăмалла.

3 класра сăмах тытăмне туллинрех вĕренме палăртнă. Вулав тата çыру хăнăхтарăвĕсем пурнăçланă май вĕренекенсем ансат тĕслĕхсенче сăмах тăвакан тата сăмаха улăштаракан аффикссене асăрхама пуçлаççĕ, çапла вара вĕсем сăмахпа сăмахăн форми хушшинчи уйрăмлăха курма хăхаççĕ. Сăмах тытăмне тишкерме хăнăхни ăна мĕнле çырмаллине тавçăрма, çрнине тĕрĕсленĕ чух çак ăслайпа усă курма май парать. Вырăс чĕлхинчен кĕĕ сăмахсенче б, г, д, ж, з, ă, о, ц, щ сас паллисем çратпăă сасă икĕ уçă сасă вăрăммăн илтĕннĕ чух та ăна час- часах вырăс чĕлхинчи евĕр пĕр сас паллипех паллă тăватпăр (парта, Саша, математика), пуçламăш формăра сăмах вĕçĕнчи (ă) сасса а е я çырса палăртатпăр (Нина, Галя).

4 класра Сăмахсене пĕлтерĕшĕ енчен ушкăнласси-тишкерессе ерипенех вĕсен улшăну мелĕсене сăнассипе çыхăнса каять. Пуçламăш классенче ачасем пилĕк тĕп пуплев пайне уйăрма вĕренеççĕ: япала ячĕ, глагол, паллă ячĕ, хисеп ячĕ, ылмаш (местоимении). Пуплев пайĕсене уйăрмалли мелсемпе вĕсем пуплев пайĕсен терминĕсемпе паллашиччен чылай малтан паллашма тытăнаççĕ.

Программăра паллă пуплев пайĕсене вĕренекенсем лексика пĕлтерĕшне, ыйтăвĕсене тата улшăну мелĕсене кура уйăрма хăнăхмалла. Ку тĕллеве пурнăçласси виçĕ тапхăра тăсăлать. 2 класра вĕренекенсем япалана, ĕçе, вĕсен паллисене пĕлтерекен сăмахсен ыйтăвĕсене калама хăнăхаççĕ, сăмахсене вĕсем мĕнле ыйтурине кура ушкăнлама тытăнаççĕ. 2 класра вĕсем япала ячĕ, глагол, паллă ячĕ, ылмаш терминсемпе усă курма хăнăхмалла. Ылмаш тесе ку класра сăпат ылмашне калаççĕ. Хыç сăмахсемпе союзсем çинчен ятарласа вĕренмеççĕ, анчах та вĕсем уйрăм сăмахсем пулнине туйма, вĕсене уйрăм çрма хăнăхтарса пымалла.

3 класра вĕренекенсене япала ячĕсем улшăннине, вĕсем пĕрреллĕ тата нумайлă хисепсенче пулнине, ытти сăмахсемпе çыхăннă чух тĕрлĕ аффикс йышăнма пултарнине тĕслĕхсемпе кăтартса памалла. Укĕм (падеж) терминпа паллаштармалла маар, апла пулин те ачасем укĕм аффиксĕсем йышăннă япала ячĕсен ыйтăвĕсене лартма вĕренсе çитмелле. Еç-хĕлсене, вĕсем хăш вăхăтрине, паллă ячĕсене тĕĕ хăнăхтару тунă чух пĕлтерешпе ыйтăвне кура палăртма хăнăхмалла. Шут хисеп ячĕсен туллии тата кĕске формисене тĕрĕс çырма хăнăхтармалла, ку пуплев пайĕн кĕске формисене япала ячĕсемпе çыхăнтарма, вĕсемпе пуплевре усă курма вĕрентсе пымалла.

4 класра маларах вĕреннĕ пуплев пайĕсемпе паллаштарма, япала ячĕсем мĕнле укĕмрине чухлама, терминпа усă курма хăнăхтармалла. Сăпатланă май сăпат формисемпе пĕрреллĕ тата нумайлă хисепсенче тĕрĕс усă курма, вĕсене тĕрĕс калама тата çырма вĕрентмелле. Тĕрлĕ укĕмри япала ячĕсене сăпат ылсашĕпе ылмаштарнине сăнаттарса ку мелпе пуплевре усă курма хистемелле.

Паллă ячĕсем çинчен те 4 класра вĕренекенсене çĕнĕ пĕлу памалла. Уйрăмах вăйлă степеньри ем-ешĕл, сап-сарă, кăн-кăвак йышши паллă ячĕсене тĕрĕс çырассине тимлемелле.

Грамматика формисем.

Пуплев пайĕсем пирки çулерех каланисĕр пуçне кашни класрах уйрăмах тимлемелли грамматика формисен шутĕнче- япала ячĕсен камăнлăхне (сăпатна) палăртасси, пулăшу пĕлтерĕшлĕ япала ячĕсен тăтăшрахтĕл **пулакан укĕм формисем.**

Предложени.

Кĕçĕн классенче вĕренекенсен: 1) предложени пуплевĕн тĕллевне кура калуллă, ыйтуллă, е хиствелĕ (хушуллă) пулнине, ăна мĕнле каланине кура – кăшкăруллă е кăшкăрусăр пулни çинчен; 2) предложении членĕсем çичен; 3) предложенири сăмахсен çыхăнăвĕ çичен; 4) предложени сăмах майлашăвĕсенчен тăни çинчен пĕлмелле. Çак ăнлавсемпе ачасене 4 çул хушшинче ерипен паллаштарса çитермелле.

1 класра ачасем предложение пуплевре асăрхама, ăна сăмахран уйăрма, ăна çырма, пысăк сас паллинчен пуçлама, вĕçĕнче пăнчă лартма вĕренеççĕ.

2 класра предложении вĕçĕче, пăнчăсăр пуçне, ыйту е кăшкăру пали лартассипе паллашаççĕ, уйрăм сăмахсене палăртса калама, предложении вĕçĕнчи паллăпа тивĕçуллĕ интонации тума хăнăхаççĕ.

3 класра вĕренекенсем предложении пуплев тĕллевне кура калуллă, ыйтуллă, хистевлĕ, интонацине кура – кăшкăруллă е кăшкăрусăр пулни çинчен пĕлмелле, предложенин çак тĕсĕсемпе пуплевре тĕрĕс усă курма хăнăхмалла.

4 класра ачасем пĕр йышши членлă предложенисемпе паллашаççĕ. Ку предложенисене тĕрĕс интонаципе калама, вĕсемпе калаçура тата çырура усă курма, пĕр йышши членсене çырура хуреллĕ пăнчăпа уйăрма вĕренмелле.

Предложени членĕсемпе паллашасси 2 класран пуçланать. Ачасем кам е мĕн çинчен тата мĕн каланине палăртакан сăмахсене тупма вĕренеççĕ. 3 класра кĕçĕн членсем терминпа усă курма тытăнаççĕ.

Тĕрĕс çырма вĕрентесси кулленхи словарь ĕçĕпе, фонетика, морфологи тата синтаксис хăнăхтарăвĕсемпе тачă çыхăнмалла.

Çыхăнуллă пуплев.

Кĕçĕн çулхи ачасем малашне мĕнле вĕренсе пырасси, ăс-тăн илесси пуплевпе шухăшлав аталанăвĕсенчен килет. Çавна кура çыхăнуллă пуплев хăнăхтарăвĕсем кашни урокрах тĕп вырăнта пулмалла. Вĕсене текста вулассипе, тăнлассипе çыхăнтармалла, вĕсемпе пĕрлех текст тăвасси те, ăна çрасси те кашни класрах тивĕçлĕ вырăн йышăнмалла.

Кĕçĕн классенче вĕренекенсен çхăнуллă пуплевне аталантарасси, пĕтĕмĕшле илсен, çыхăнуллă текст тума вĕрентессипе пĕр килет. Вуланă е итленĕ калав, выляса кăтартнă диалог- ачасемшĕн çавăн евĕр текст тумалли тĕслĕхсем.

Çыхăнуллă пуплев хăнăхтарăвĕсене вулав урокĕсенче те, чĕлхе урокĕсенче те ирттермелле, вĕсене сăмах вĕççĕн каласа та, çырса та пурнăçламалла. Чĕлхе урокĕсенче, тĕпрен илсен, изложенисемпе сочиненисем, вулав урокĕсенче вара сăмах вĕççĕн тумалли ĕçсем ытларах сĕнмелле.
Ачасене текст ăнлавпа паллаштармалла, текстăн тытăмне сăнаттармалла, ансат текстсем тума вĕрентмелле. Çак ĕçре тĕрлĕ мелпе, курăм хатĕрĕсемпе анлăн усă курмалла.

Ăславлă (творчествăллă) çыру урокĕсем.

Программăри тăван чĕлхе курсĕнче ятарласа ăславлă çыру урокĕсем палăртнă. Вĕсене 2 класран пуçласа икĕ эрнере пĕрре ирттермелле.

Çыру урокĕсене тĕллевлĕ те тухăçлă ирттерес тесен кашни вĕрену чĕрĕкĕнче миçе изложенипе сочинени ирттермеллине, вĕсенчен хăшĕсем сăмах вĕççĕн тата çырса пурнăçламаллисем пулмаллине, текст тума вĕренессин хăш йывăрлăхĕсемпе çыхăнмаллине, тăван чĕлхе ытти уроксемпе мĕнле шайлашмаллине малтанах палăртса хумалла.

Вуланине каласа пама, изложении çырма хăхни ачасене харпăр шухăшне, сăнланине çыхăнуллăн çырса палăртма хатĕрлет.

Ăслав çыру урокĕсем чĕлхе урокĕсемпе тачă çыхăнса тăмалла.

Сочинени темисене палăртнă чух ачасем класра мĕн вуланине. Курни-илтнине, вĕрентуçĕпе пĕрле укерчексем пăхнине шута илмелле. Тема сĕннĕ чух вĕренекенсен

усӗмне, ӑнланавӗпе шухӑш-ӗмӗтне шута илмесенвӗсем ӗҫе ӑнӑҫлӑ пурнӑҫлаймаҫҫӗ: сочинении чухӑн шухӑшлӑ, тытӑмӗпе кӑнттам, чӗлхипе начар пулса тухать. Сочинени темине ачасен усӑллӑ ӗҫӗсемпе ҫыхӑнтарсан аван.

Пуҫламӑш шкулти изложенисемпе сочиненисем ытларах калуллисем пулмалла. Изложенипе сочинении калӑпӑшӗ пуҫламӑш классенче пысӑк пулмалла маар. Вӗсене турех тасан ҫыртармалла, икӗ хут ҫыртарса пӗр урокран ытла тӑстармалла маар. Пӗчӗкрех ӗҫсене вулав тата чӗлхе урокӗсенче ирттерме е класра лайӑх хатӗрленсе киле пама та юрать.

Ҫырма вӗрентесси. Тӗрӗс те илемлӗ ҫырасси.

Пуҫламӑш классенче тӑван чӗлхепе тӗрӗс те илемлӗ ҫырма вӗрентес ӗҫ нумай енлӗн пулса пырать. Тӗрӗс, таса, илемлӗ ҫырма вӗренччӗр тесен ачасен алӑ хӑнӑхӑвӗпе куҫ вҫине куллен лайӑхлатма тӑрӑшмалла. Ҫырӑва вӗрентнӗ май сасса сас паллипе палӑртма, сас паллине, сӑмаха, предложение ҫӑмӑллӑн вулама-ҫырма, вӗсене кӗнекерен е класс хӑми ҫинчен ҫырса илме, ҫырнине тӗрӗслеме, йӑнӑшсене турлетме хӑнӑхтармалла.

Таса та илемлӗ ҫырма вӗрентме программӑра ятарлӑ уроксем палӑртман. Ку ӗҫе тӑван чӗлхе урокӗсенче куллен туса пымалла. 1 класра ҫру хӑхтарӑвӗсене «Ҫыру тетрачӗпе» усӑ курса йӗркелемелле.

Таса ҫырмалли хӑнӑхтарусене 2-4 классенче урокри грамматика тата орфографии материалӗпе ҫыхӑнтарма тӑрӑшмалла. Пуҫламӑш шкулта вӗренекен ачан ҫырӑвӗ тирпейлӗ, вулама меллӗ, тӗрӗс пулмалла. Таса та илемлӗҫрма вӗрентни тирпейлӗ пулма, кирек мӗнле ӗҫӗ те тӳрӗ кӑмӑлпа, тӑрӑшуллӑ тума хӑнӑхтарать.

ВӖРЕНӲ ПРЕДМЕЧӖН ШАЛАШӖ

1 КЛАСС

Вулама-ҫырма вӗрентес умӗнхи тапхӑрӑн шалашӗ (*12сехет*).

Вулама вӗренме хатӗрлесси. Пуплеве тимлӗн итлесси, сӑнасси, ӑнланасси, тишкерессси: пуплеври предложенисене, предложенири сӑмахсене, сӑмахри сыпӑксене, сыпӑкри сасӑсене уйӑрасси, сасӑсене тӗрӗс каласси. «Калав», «предложени», «сӑмах», «сыпӑк», «пусӑм», «сасӑ», «хупӑ сасӑ», «уҫӑ сасӑ» терминсемпе палашасси, вӗсемпе майӗпен пуплев тишкерӗвӗнче усӑ курасси. Кӗнекери калавсен, предложенисен, сӑмахсен схемисене, уӑӑ тата хупӑ сасӑсене уйӑрмалли паллисемпе (хӗрлӗ ҫаврашка, кӑвак тӑваткал) паллашасси, вӗсемпе усӑ курасси.

«Шкул», «Класра», «Теттесемпе вӑйӑсем», «Шкул ачин кун йӗрки», «Тӑван ял. Тӑван кил-ҫурт», «Ҫемье», «Килти выльӑх-чӗрлӗх», «Улма-ҫырла. Пахча ҫимӗҫ», «Уй-хирти тыр-пул», «Вӑрманти чӗр чунсем», «ӳт-пӳ пайӗсем», «Ҫарӑк (юмах)» темӑсемпе пӗр-пӗринпе калаӑасси, ыйтусем парасси, хуравласси, пӗччен, е икшерӗн, е ушкӑнпа ӑыхӑнуллӑ калав йӗркелесси.

Куҫ умӗнчи, ӳкерчӗксенчи япаласем ҫинчен, ҫывӑхра пулса иртекен ӗҫсемпе пулӑмсем ҫинчен калаҫасси, вӗсем ҫинчен ыйтса пӗлесси, ыйтусене хуравласси, хатӗр планпа ҫыхӑнуллӑ пӗчӗк калав тӑвасси.

Сӑвӑ пӑхмасӑр вӗренесси, сӑвӑ содержанийӗ тӑрӑх вӗҫе-вӗҫӗн пӗр-пӗрне ыйтусем парса хуравласси, сӑвӑран кирлӗ сӑмахсене тупасси, сӑвӑри йӗркесемпе усӑ курса пӗр-пӗр япалана, пулӑма сӑнласа парасси.

Ҫырма вӗренме хатӗрлесси. Ҫӳырнӑ чухне тӗрӗс ларасси, ҫыру хатӗрӗсемпе усӑкурасси. Ҫыру тетрачӗн страницисенче ӗҫ йӗркине, унӑн варрине (ҫуррине), хушма йӗре курасси, , ырнӑ чухнехи ал хусканӑвӗсене (ҫълтен аялалла, аялтан ӑълелле, сулахайран сылтӑмалла, сылтӑмран сулахаялла) класпа, ретӗн-ретӗн, икшерӗн, пӗччен тӑвасси. ӗлкесене палласа илесси, пӗр-пӗринчен уйӑрасси. Чҫваш алфавитӗнчи сас паллисен пайӗпе (тӳрӗ йӗр, ҫекӗл, авӑнчӑк чалӑш йӗр, ҫурма ункӑ, ункӑ, икӗвӗӑлӗ ҫекӗл, хупӑ ҫекӗл, йӑлӑллӑ търӗйӗр, йӑлӑллӑ ҫекӗл) паллашасси, вӗсене мӗнле ӑырмаллин йӗркине пӗлесси, ҫырасси, пӗрне-пӗрин ӗҫӗсене тӗрӗслесси, хакласси, йӑнӑш тупсан, мӗнле търлетмеллине ӑнлантарасси. Сас паллисен элеменчӗсене танлаштарасси, пӗрпеклӗхӗсемпе уйрӑмлӑхӗсене асӑрхасси, вӗсене ытти йӗрсем хушшинче шыраса тупасси.

Япаласем хушшинче ытлашшине тупасси, мĕншĕн ытлашши пулнине ăнлантарасси. Пĕр-пĕр япала хатĕрлеме мĕн-мĕн кирлине суйласа илесси,ăитменнине хушасси. Тума пуçланă ĕçе вĕçлесси.

Вулама-ăырма вĕрентмелли тапхăрăн шалашĕ (86 сехет).

Вулама вĕрентесси. Сăмахри (сыпăкри) сасăсене пĕр-пĕринпе сыпăнтарма вĕренесси. Сçмахри сыпăксене тишкересси, сыпăк миçе сасăран тата мĕнле сасçсенчен тăнине, сыпăкри сасçсен вырăнне палăртасси. *А, у. н,* ă*, л, х, м, р, ш, ы, в, с, ă, п* сас паллисемпе паллашасси, вĕсемпе усă курса тънтер тата търĕ сыпăксене, сăмахсене вуласси. *И, т, к, э, е(э), ĕ, ъ, ч* сас паллисемпе, ăемăелĕх паллипе*(ь)* паллашасси, позицsmåллĕвулав вăрттăнлăхне ăнкарасси, хытă тата ăемăĕ хупă сасăллă сыпăксемпе сăмахсене танлаштарасси, вĕсене сас паллисемпе ăырса тĕрĕс вуласси. Сингармонизм сакунне пăхăнман сăмахсене вуласси. *Й, е(йэ), ю(йу), я(йа)* сас паллисемпе, уйăракан паллăпа *(ь)* палашасси. *Й* хупă сасăпа тата вĕреннĕ уăă сасăсемпе усăкурса тъ рĕ сыпăксем тăвасси, *йэ, йу, йа* сасăсен пĕрлешĕвĕсене ăĕнĕ сас паллисемпе *(е, ю, я)* паллă тунине, *е, ю, я* сас паллисем икĕ пĕлтерĕшлĕ пулнине ăнланасси. У, ХУ, УХ, ХУХ, УХХ, ХХУ, ХУХХ, ХХУХ сыпăксене, вĕсенчен тăракан сăмахсене уйрăмлăхĕсене пĕлсе вулама вĕренесси. Сас паллисене, сыпăксене, сăмахсене танлаштарасси. Сăмахсене каялла, юлашки икĕ сас паллине ылмаштарса, сас палли хушса, пĕр сас паллине тепĕр сас паллипе улăштарса вуласси. Тĕрлĕ пĕлтерĕшлĕ сăмахсемпе предложенисем тăвасси, пĕлтерĕшĕсене ăнлантарасси. *Çырма вĕрентесси.* Чăваш афавитĕнчи сас паллисене, вĕсене ытти сас паллисемпе ăыхăнтарса ăырасси. Сас палли ăырас йĕркине ăнлантараса курăмлă кăтартасси, тишкересси (миăе тата мĕнле пайсенчен, вĕсем пĕр-пĕринпе мĕнле ăыхăннă). Сас паллисене ăыхăнтармалли йĕрке, ăав йĕркене астуса юласси. Çĕнĕ сас паллине малтан вĕреннĕĕ сас паллисемпе ăыхăнтармалли мелсене кăтартасси, вăл ытти сас паллисем умĕнче те, хы ç ĕнче те тăма пултарнине шута илесси. Ăĕнĕ сас паллине вĕреннĕ сас паллисемпе сыпăкра, сăмахра, предложенире сыпăнтарса çырасси. Ăыхăнуллă пуплеме вĕренесси, тăван чĕлхен тытăмĕпе (текст, предложени, сăмах майлашăвĕ, сăмах, сыпăк, сасă) паллашасси, сăмахсене тĕрĕс калама, пусăма тĕрĕс палăртма вĕренесси. Текстсене, предложенисене, сăăмахсене, сыпăксене, сасăсене çыру тетрадĕнче схемăсемпе тата модельсемпе кăтартасси. Виç шайлă схемăсемпе (ç ълти пайĕнче – ъкерчĕкри япалана пĕлтерекен сăмахăн сасă тытăмĕ, вăтам шайĕнче – пичет, аялта çыру сас паллийĕсемпе çырнă сăмахсем) ĕçлесси. Вĕреннĕĕ сас паллисене аса илессипе, кашни сас паллин ĕлкине астуса юлассипе, вĕреннĕ сас паллисене ушкăнлассипе, ачасене шухăшлав мелĕсемпе (тишкерме, танлаштарма, пĕтĕмлетме тата ытти те) паллаштарассипе, вĕсемпе усă курма вĕренессипе çыхăннă логика ĕăĕсене пурнăăласси. Сас паллин пайĕсене палăртса, пĕр пек пайĕсене кăтартса, пĕр пек мар пайĕсене тупса, пĕр пек пайĕсене калăпăш, шучĕ, ăçта тата мĕнле вырнаăни енчен сĕнаса икĕ сас паллине танлаштарасси. Çак йĕркепех сас паллисене ушкăнланă чухне усĕ курасси. Пĕр-пĕр сас паллин пайĕсене ытти сас паллисенче тупасси. Сассене илтес, уйăрас пултарулăха, вĕреннĕ сас паллисене çырас, вĕсене сыпăксенче, сăмахсенче тата предложенисенче çыхĕнтарас ансат хăнăхусене аталантармалли хăнăхтарусем, çырса илмелли ĕăсем пурнăăласси. Сас паллине çырас йĕркин алгоритмне тăвасси, унпа усă курасси.

Вулама-çырма вĕрентнĕ хыççăнхи тапхăрăн шалашĕ (34 сехет)

Текстпа çыхăннă ĕçсем. Çут çанталăк, ç улталăк вăхăчĕсем, çемье, чĕр чунсем, ачасен пурнăçĕпе ĕçĕ-хĕлĕ çинчен çырнă текстсене тишкерме вĕренесси. Текст ячĕ тăрăх текст содержанийĕ çинчен калаçасси. Çĕнĕ тата йывăр сăмахсене ăнланасси. Текст темипе паллашасси, калаçасси. Текст темипе килĕшӳллĕ хăйсем курни-илтни, пĕлни ăинчен калаçасси. Текста пайăн-пайăн вуласси, план тăвасси. Текст содержанийĕ тăрăх каласси, тĕп шухăшне палăртасси. Творчествăллă ĕçсем (пăтраштарса панă плана йĕркипе вырнаçтарасси, содержани тăрăх ъкересси, ӳкерчĕксенчен диафильм йĕркелесси, инсценировка,сăмахлă ӳкерчĕк тăвасси, текста малалла тăсасси тата ытти те) пурнăçласси. Текстсен содержанийĕпе килĕшъллĕваттисен сăмахĕсемпе каларăшсемпе, тупмалли юмахсемпе ĕçлени. Сăвăпа ĕçлес йĕркепе паллашсси, ăна пурнăçласси. Сăвва пăхмасăр вĕренесси. Чăваш сăмахĕсен пулу мелĕсене, йĕркине ăнкарма сĕмленесси.

Тĕрĕс çырма вĕренмелли ĕçсем. Сăмахсене пĕтĕмĕшле курма вĕренесси, вĕсене мĕнле çырнине асра тытма хăнăхасси. Вĕреннĕ пур сас паллисене тепĕр хут аса илесси, элеменчĕсене кура вĕсене ушкăнласа ăырасси. Сас паллисенче панă элемента тупса

йĕрлесси. Пĕр пек элемент пур сас паллисене çырса илесси. Панă сас паллин элеменчĕсене ытти сас паллисенче тупса йĕрлесси. Панă элементсемпе усă курса сас паллисем çырасси. Алăпа çырнă тата пичетленĕ сăмахсене, предложенисене, 2-3 предложенирен тăракан текста пăхса ăырса илесси, çырнине çыру тетрадĕнчи текстпа танлаштарса тĕрĕслесси. Сăмаха е предложение, текста вĕрентекенпе пĕрле тишкересси, унтан вĕрентекен вуланă тăрăх çырасси, çырнине пăхса тĕрĕслесси. Пăтраштарса панăсас паллисенчен сăмахсем, сăмахсенчен предложенисем, предложенисенчен текстсем туса çырасси. Пăнчăсем вырăнне сăмахра кирлĕ сас паллисем, предложенисенче кирлĕ сăмахсем лартса çырасси. Ыйтусене хуравласа ăырасси. Пăхмасăр çырма хатĕрленесси.

2 КЛАСС

Çыхăнуллă пуплев. Пуплевĕн пурнăçри пĕлтерĕшĕ.

Текст. Çĕнĕ темăпа çыхăнман предложенисен пуххипе танлаштарасси. Текст ячĕ. Текстра мĕн çинчен каланине (текст темине) палăртасси. Текст тытăмĕ пуçламăшĕ: тĕп пайĕ: вĕçĕ. Абзац. Текста темиçе сыпăка (пая) уйăрасси. Текст пайĕсене ят парасси. Текст планĕ. Текст тĕсĕсем: калав, сăнлав. уйлав.

Ӳкрчĕксемпе ĕçлени. Ӳкерчĕксем тăрăх ыйтусене хуравласси: предложенисем тăвасси. Вĕсене çырасси.

Изложени çинчен ăнлантарни. Ыйтусене ушкăнпа хуравланă йывăр орфограммăсене асăрхаттарнă хыççăн вĕрентӳçĕ пулăшнипе 30-45 сăмахлă текст тăрăх изложени çырасси. Ачасен пурнăçĕпе çыхăннă темăсене (вăйă выляни: вăрмана экскурсие кайни: кама та пулин пулăшни: шкул çинчен) 4-5 предложенирен тăракан пĕчĕк калав çырни.

Пуплев этикечĕ.

Сывлăх сунни. Сывлăх суннă чух усă куракан тараватлăх сăмахĕсемпе сăмах майлашăвĕсем. Паллашу сăмахĕсемпе предложенисем. Сăпайлăн тав тума пĕлесси. Сыв пуллашу сăмахĕсем.

Ĕç хучĕсем . Ансат пĕтлерӳ хайласси. Юлташ патне çыру çырасси.

Сăмах йышне пуянлатасси унпа усă курма пĕлнине çирĕплетесси

Тăван- хурăнташа чĕнесси: атте: анне, асанне, асатте, кукаçи, кукамай, пичче, аппа, шăллăм, йăмăк, кукка, мăн акка, инке, мучи, кинемей.

Тумтир тата атă-пушмакпа çыхăннă сăмахсем: пушмак, атă, çăм атă: алса, алсиш, калуш, çуха, кунча, кĕсье, карттус, майка, нуски, пиншак, тутăр, кĕпе, çанă, саппун, чăлха, çĕлĕк;

вăрăм: кĕске: илемлĕ, капăр, хитре, шукăль, ăшă, çăм, пурçăн, сарлака;

хыв, хывса ил, салт, тӳмеле, çĕтĕл, пĕт: кивĕл, тумлан, тăхăн.

Кил-çурт таврашĕпе çыхăннă сăмахсем: мунча: хапха: алăк: картиш: карта: çурт: пӳрт: кĕлет: пусă: çăл: вите: лаç: сарай: çенĕк: пӳрт ум, вутă: кухня: газ: плита: ванна: душ: туалет: кран: сивкĕч (холодильник): шăнткăч (морозильник): пӳлĕм: пусма: картлашка: чӳрече: кăмака: форточка: сакай: урай: мачча: хăлăп, стена, мăрье, юпа, чăлан;

çӳллĕ: ăшă: хулăн: çӳхе: таса: сарлака;

хуп: хупăн: çурăл: шăл: тасат: çу: ту.

Кил-çуртри япала ячĕсем: пичке, витре, чӳлмек, кашăк, вилка, çăра, çăраççи, чаршав, тĕкĕр, йĕп, крта, хуран, турчка: кравать: кашăк: тĕшек: сĕтел, пукан: шăпăр: михĕ: хутаç: çĕçĕ: утиял: куçлăх: минтер: сытар: çитĕ: çитти: çăпала: сак: çатма: шăрпăк: кантăк: хыçлă пукан: турилкке: чашăк: шкап: щетка: стакан.

Килти кайăк- кĕшĕк ячĕсем: вĕсемпе çыхăннă ытти пуплев пайне кĕрекен сăмахсем: хур: кăркка: автан: чăх: кăвакал: кайăк-кĕшĕк: хур-кăвакал; ырхан: хыткан: начар: мăнтăр: самăр;

чиклет: авăт: какала: нартлат.

Кильти вылăх-чĕрлĕх ячĕсем: в.семпе çыхăннă ытти пуплев пайне к.рекен сăмахсем: така: вăкăр: тиха: ăйăр: к.сре: качака: ут: лаша: .не: кушак: кролик: сурăх: сысна: йытă: пăру: анчăк: путек: аçа: ама: выльăх: çăвăр*с.кекен: çара: мăкла:çăмламас: ăратлă: майракаллă: пĕтĕ: хĕсĕр;

кӳл(лаша): мĕкĕр: вĕр: сыхла: чăрмала.

Кайăк-к.ш.к яч.сем: акăш: ăсан: вĕçен кайăк: кайăк хур е хур кайăк: кăвакарчăн: кăсăя: куккук, курак: пăрчăкан: путене: çăхан: çерçи: тăмана:тăри: тăрна: уйăп,ула такка, хурчка, чакак, чана: чĕкеç, чĕп.: шăнкăрч: шăпчăк.

Пулăсемпе шыври чĕр чунсен ячĕсем: вĕсемпе çыхăннă ытти пуплев пайне кĕрекен сăмахсем: йыт пулли: карас: карп: партас: çăрттан: ç.лен пулă: çырма пулли: çтерлĕк: шапа:

шапа вăлчи: ыраш пăтри: пулăçă: вăлта: вăлча: карас кӳлли: п.ве пулли: тăварлă пулă: пулă шӳрпи: в.т. пулă.

Апат-çимĕç ячĕсем: в.семпе çыхăннă ытти пуплев пайне к.рекен сăмахсем: апат: аш: икерч.: йăва: какай: канфет: кĕрпе: кĕсел: компот: кукăль: лапша: макарон: манна: мăйăр: мороженăй: пăтă: печени: п.рем.к: пыл: сахăр: серте: пултăран: сĕт: чăкăт: çăкăр: çăмарта: çăнăх: çу: тăвар: тăпăрчă: турăх: улма: уйран: хăйма: чей: чуста: шаркку: шушкă: яшка,

вир(тулă, хура тул, сĕлĕ) кĕрпи: килти çăкăр: хура çăкăр: шур çăкăр: çавра çăкăр: çăкăр ч.лли: сăмси: çăкăр магазин.: купăста (сĕт) яшки: мăйăр т.шши: пан улми: калакла(чăмăрла) çăмарта: çăмарта хăпартни: аш (тăпăрчă) кукли: хуран кукли: çăка(чечек) пыл.: аш апач.: çатма икерчи: тăпăрчă (çĕр улми) икерчи: лапша яшки: какай шӳрпи: к.рпе яшки: сĕл. кĕселĕ: çырла кĕселĕ: шĕвĕ пăтă: улма нимĕрĕ: кĕрпеклĕ(тип.) печени: катăклă сахăр: сахăр песокĕ: тулă(ыраш, сĕлĕ) çăнăхĕ.

ирхи апат: кăнтăрлахи апат: каçхи апат;

уйран уçла: компот в.рет: варени п.çер: пыл юхтар: йĕçĕ калать» йӳçĕ: çуллă: çусăр: пылак: тăварлă: тăварсăр: тутлă: йĕçек: пыллă: сахăрлă* çыртăк: касăк: татăк: чĕлĕ; апатлан: апатлану.

Улма-çырла: пахча çиĕмĕç ячĕсем: вĕсемпе çыхăннă ытти пуплев пайне к.рекен сăмахсем: купăста: сухан: çĕр улми: кишĕр: хăяр: помидор: йӳç кăшман: сахăр кăшманĕ: выльăх кăшманĕ: çарăк: кавăн: ыхра: фасоль;

тутлă, йӳçĕ, хĕрхӳ, пылак: шултра: пысăк: вак: вĕтĕ: çӳллĕ: лутра: чĕрĕ: сĕтекл;

шăвар: çумла: çитĕн: пиç: кас: ларт: ак: пух: пуçтар: пулса çит: тăварла: тат: çитĕнтер;

мăкăнь: ним.ç пăрçи: çĕр çырли: хурăн çырли: улмуççи: хăмла: хăмла çырли: хĕвел çаврăнăш: хура çырла: хурлăхан: чие: хĕрлĕ хурлăхан: хура хурлăхан;

кăшман çеçки: йăран: кишĕр сĕткен.: купăста калчи: купăста пуçĕ: помидор калчи: помидор сĕткенĕ: çĕр улми аври: çĕр улми купала: ыхра шăлĕ: хăмла пахчи: хăмлаçă: хăяр калчи: хĕвел çаврăнăш пуçĕ (çăвĕ).

Йывăç ячĕсем: вĕсемпе çыхăннă ытти пуплев пайне кĕрекен сăмахсем: ăвăс, йăмра: йĕлме: каврăç: палан: пилеш: çăка: çĕмĕрт: çирĕк: çӳçе: тирек: хăва: хурăн: хыр: чăрăш: шăлан: ш.шк.: юман*

Ăвăслăх: йăмралăх: йĕлме йĕлтĕр: палан çырли: паланлăх: хура пилеш: пилеш çупкăмĕ, çăка пылĕ: çăка чечек.: çăкалăх: çĕмĕрт çеçки: çирĕклĕх: çӳçелĕх: тирек мамăкĕ: тиреклĕх: хăва хулли: хурамалăх: хурăн милĕкĕ: хурăн шывĕ, хырлăх: чăрăшлăх: шăлан çырли: шĕшкĕ мăйăрĕ: шĕшкĕлĕх: юманлăх: юман йĕкелĕ.

Тĕрлĕ ӳсен-тăран ячĕсем: вĕсемпе çыхăннă ытти пуплев пайне кĕрекен сăмахсем: тулă, ыраш, урпа, сĕлĕ: пăрçа: пăри: кукуруза: вир: вĕлтрен, пултран: мăян: хупах: хăях: пиçен: армути: куршанак: кăшкар ути: утмăл турат: цыт пырши: чăрăш тăрри;

Йĕкел: (хыр) юман йĕкелĕ: кăчкă: хурăн кăчки: кăчкăллă: папак: чечек папак.: папкалан: пучах: сапака: хурлăхан сапаки: сĕткен: хурăн сĕткен.: çеçке: сирень(роза) çеçки: сеçкене лар: çеçкеленçулçă: çулçăллă: çырла: çырла шывĕ: çырла пиçнĕ: турат: туратлă: хунав турат: тымар: йывăç тымарĕ: хулă: хăва хулли: хунав: чие хунавĕ: хунав вăрман: хунав яр: хурлăхан хунав.: чечек: чечек йăранĕ: чечек çыххи: чечеке лар.

Кăмпа ячĕсем: вĕсемпе çыхăннă ытти пуплев пайне кĕрекен сăмахсем: кăмпа, ăвăс кăмпи, çерем кăмпи: тислĕк кăмпи, уплюнкка, ут тути, хурăн кăмпи, шăна кăмпи, юман кăмпи, шурă кăмпа, майра кăмпа;çимелли кăмпа: наркăмăшлă кăмпа: кăмпаçă: кăмпана çӳре: кăмпа тат: кăмпа яшки.

Чĕлхене ансат тишкересси: терминсемпе усă курасси

Алфавит. Сас паллисен ячĕсем тата йĕрки. Уçă тата хупă сасăсем. Хытă тата çемçе сасăсем? Пĕр- пĕр сас паллипе пуçланакан сăмахсене словарьте шыраса тупма вĕрентесси? Сăмахсене алфавит йĕркипе вырнаçтарма хăнăхтарасси(пуçламăш сас палли тăрăх).

Япала ĕçне пĕлтерекен сăмахсем. Вĕсене *мĕн тăвать***?** *мĕн тăвĕ***?** *мĕн тур*ĕ**?** ыйтусем тăрăх шыраса тупасси.

Япала паллине пĕлтерекен сăмахсем. Вĕсене *мĕнле***?** ыйту тăрăх шыраса тупасси.

Сăмахсене в.сен п.лтер.ш.сене кура ушкăнласси? Хир.çле п.лтер.шл. сăмахсем: *хура-шурă: пысăк-пĕчĕк;* çывăх пĕтерĕшлĕ сăмахсем*: васка-хыпалан: усал-хаяр*.

Лексикăпа тематика ушкăнĕсем: а) тĕ.с ячĕсем (*хĕрлĕ: сар*ă*: шур*ă т.ыт.те* *çӳрен: турă: хăла* – лаша çинчен)* ă) çынна хаклакан сăмахсем*(чипер: илемлĕ.: тăрăшуллă: ĕçчен* т.ыт.те).

Предложени. Пуплевре предложенисене уйăрасси(маларах вĕреннине çирĕплетесси).

Предложенин тĕп (подлежащипе сказуемăй) тата кĕçĕн членĕсем(ячесене асăнмасăр). Тĕрлĕ калăплă (тытăмлă) предложенисем йĕркелеме хăнăхтарасси. Вĕсене кам? мĕн? камăн? мĕнĕн? кама? мĕне? камра? мĕнре? камран? мĕнрен? кампа? мĕнпе? камсăр? мĕнсĕр? камшăн? мĕншĕн?) ыйтури сăмахсемпе анлăлатасси.

Пунктуаци. Предложени вĕçне пăнчă, ыйту, кăшăру паллисем лартасси.

Орфографи. 1) хытă уçă сасăллă сыпăк е сăмах вĕçĕнчи [`л], [`н],[т`]сасăсене л, н, т сас паллисем хыççăн çемçелĕх палли (ь) çырса палăртасси, выльăх, кукăль, супăнь;

2) уйăракан çемçелĕх палли (ь) çырасси, мăрье, кĕсье;

3) вăрăм хупă сасса икĕ пĕр пек сас паллипе палăртасси, атте, анне, çулла, хĕлле, вулаççĕ, вуламаççĕ;

4) сăмаха пĕр йĕркерен тепĕр йĕркене куçарасси ма-ши-на, вы-ля, пĕ-лĕт-сем;

5) çын ячĕпе хушаматне тата ашшĕ ятне, выльăхсемпе чĕр чунсен уйрăм ячĕсене, хула, ял, урам, юхан шыв ячĕсене пысăк сас паллинчен пуçласа çырасси, Иванова Мария Васильевна, Улайкка, Атăл, Шупашкар;

6) Вырăс чĕлхинчен йышăннă хăш-пĕр сăмахсене вырăс чĕлхинчи пекех çырасси: Миша, Наташа, Коля, Петя, Таня; машина, трактор, комбайн, завод, фабрика, самолăт, ракета, парта, учитель, директор, колхоз, ферма, сад, дыня, помидор, кухня, стакан, щăтка.

Таса та илемлĕ çырасси

Çыру гигиени хăнăхăвĕсене (тĕрĕс ларма, тетраде хума, ручкăна тытма т.ыт.те пĕлнине) çирĕплетесси.

3 КЛАСС

Çыхăнуллă пуплев. Текст. Текста вуласа унăн тĕп шухăшне палăртасси. Текст ячĕ темипе, тĕп шухăшĕпе шайлашса тăни. Текст пайĕсене уйăрасси, вĕсене ят парасси. Вĕрентӳçĕ ертсе пынипе калуллă тата сăнлавлă текст планне тăвасси. План тĕсĕсем: ыйтуллă тата калуллă.

Хатĕр е ушкăнпа тунă планпа усă курса текст тăрăх изложени çырасси.

Илемлĕ текстăн ансат жанрĕсем: калав, юмах, сăвă. Вĕсен тытăмĕн уйрăмлăхĕсем. Текст пайĕсен шалашĕ пĕр-пĕринпе килĕшсе тăни.

Темиçе е пĕр ӳкерчĕк тăрăх тата пурнăçра курни-илтни (вăйăсем, ачасен ĕçĕ-хĕлĕ, çут çанталăка сăнани, тĕрлĕ çĕре экскурсие кайни, ялти ватăсене пулăшни) çинчен çыхăнуллă калав йĕркелесси, ун хыççăн сочинени çырасси.

ăх сăмахĕсемпе усă курасси. Телефонпа калаçасси.

Çулĕпе аслăрах çынна чăвашла сумласа чĕнмелли сăмахсем (пичче, аппа, инке, мучи, кинемей).

Еç хучĕсем. Класри е шкулти хаçата заметкăсем çырасси. Библиотекăран илсе вуланă кĕнекесен списокне туса пыма пĕлесси.

Сăмах йышне анлăлатасси

Тăван-хурăнташа чĕнесси

Тумтир тата ată-пушмакпа çыхăннă сăмахсем

Кил-çурт таврашĕпе çыхăннă сăмахсем

Кил-çуртри япала ячĕсем

Килти кайăк-кĕшĕк ячĕсем

Килти выльăх-чĕрлĕх ячĕсем

Кайăк-кĕшĕк ячĕсем

Пулăсемпе шыври чер чунсен ячĕсем

Апат-çимĕç ячĕсем

Улма-çырла, пахча çимĕç ячĕсем

Йывăç ячĕсем

Тĕрлĕ ӳсен-тăран ячĕсем

Кăмпа ячĕсем

Чĕлхене ансат тишкересси. Чĕлхе пĕлĕвĕн терминĕсемпе паллаштарасси. Сăмах тытăмĕ

Тымар тата аффикссем. Сăмах тăвакан тата сăмаха улăштаракан аффикссем. Япалана пĕлтерекен сăмахсем çумне *-çă(-çĕ), -лăх(-лĕх), -у(-ӳ)* аффикссем хушăнса пулнă сăмахсене сăнасси. Пĕр тымартан пулнă сăмахсене асăрхаса ушкăнлаcси, аса илсе каласси, çырасси

(çыр - çыру - çырулăх, кшш - калав - калавçă).

Япала ячĕ. Унăн пĕлтерĕшĕ, ыйтăвĕсем. Пайăр ятсемпе пайăр мар ятсем. Япала ячĕсем пĕрреллĕ тата нумайлă хисепсенче пулни. Вĕсем ытти сăмахсемпе çыхăннă чухне тĕрлĕ аффикс йышăнни, ӳкĕм (падеж) термина асăнмасăр вĕсен ыйтăвĕсемпе аффиксĕсене пăхса тухни.

Камăнлăх аффиксĕсем йышăннă япала ячĕсем гĕп мар падежри пĕрреллĕ хисепри (терминсене асăнмасăр) формисемпе пуплевре усă курасси *(аттеме, аттемпе, аçуна, ашшĕне, ашшĕпе* т.ыт.теЛ

Глагол. Унăн пĕлтерĕшĕ, ыйтăвĕсем. Глагол вăхăчĕсем: хальхи вăхăт, пулас вăхăт, иртнĕ вăхăт.

Паллă ячĕ. Унăн пĕлтерĕшĕ, ыйтăвĕсем. Вăл япала ячĕпе тата глаголпа çыхăнни. Япалаячĕпе тата глаголпа çыхăниă паллăячĕсем вĕçленменни. Пĕрешкел е çывăх пĕлтерĕшлĕ паллă ячĕсем *(илемлĕ, капăр, хитре, чипер).*

Хисеп ячĕ. Шут тата йĕрке хисеп ячĕсем. 54

Предложени. Калуллă, ыйтуллăтата хистевлĕ предложенисем. Кăшкăруллă предложени. Предложенин тĕп членĕсем — подлежа-щипе сказуемăй. Предложенин кĕçĕн членĕсем. Предложенисене кĕçĕн членсемпе анлăлатасси.

Орфографипе орфоэпи. Э, *е, ă, ю, я* сас паллисемпе усă курма пĕлесси. Вырăс чĕлхинчен йышăннă сăмахсенче *б, г, д, ж, з, ф, ц, щ* сас паллисене тĕрĕс вулама, çырма пĕлесси.

Сăмах тĕпĕнчи вăрăм хупă сасса икĕ пĕр пек сас палли çырса палăртасси: а) *çăрттан, паттăр, параппан, суккăр, маттур, тăвайкки, тĕттĕм, туршкке;* ă) *пĕрре, иккĕ, виççĕ, пшлĕк, çиччĕ, аллă:* б) *ачашшт, хуллен, вăрттăи, пысăккăн, симĕссĕн, шуррăн; в) валли, хыççăн.*

Хутăш сăмахри ч умĕнчи [л'], [н'] хупă сасăсен çемçелĕхне ятарласа палăртманни: калча, мунча, пăнчă, вăлча, анчах, хупăлча.

Ç, ч сас паллисем хыççăн *ы* е *и* çырасси: а) *çыру, çын, çырма, чылай, чыс, çывăх, çырла;* ă) *çимĕç, чикĕ, читлĕх, çинче.*

Уçă е [л] сасăпа пĕтекен сăмах тĕпĕ çумне *-лă(-лĕ), -ла(-ле)* аффикссем хушăнса пулнă сăмахсенче икĕ пĕр пек сас палли (лл) çырасси: *а)лаша—лашалла, ĕне — ĕнелле, футбол — футболла, лап-та-лапталли, пукане — пуканелле, шашка — шашкăлла;* ă) *сухал — сухаллă.*

Нумайлă хисеп аффиксĕнчи [с] сасса (вăл умĕнхи [ш], [ç] сасăсемпе пĕрпекленнĕ тĕслĕхсем) тĕрĕс палăртасси: *юлташсем, тантăшсем, чăрăшсем, лĕпĕшсем, чăкеçсем.*

Хальхи вăхăтри пĕрреллĕ хисепри глаголсене тĕрĕс каласси, çырасси: *ташлатăп, вĕренетĕп, ĕçлетĕп, юрлатăп, вĕренетĕн, ĕçлетĕн, ташлатъ, юрлатъ, вĕренет, ĕçлет.*

Таса та илемлĕ çырасси

Çыру гигиенин хăнăхăвĕсене çиреплетесси. Пĕр йĕр тăрăх çырма хăнăхтарасси. Кăткăс ĕлкеллĕ сас паллисемпе вĕсен çыхăнăвĕсене хăвăртрах, таса та илемлĕ çырасси.

4 КЛАСС

Пуплеве пур енлĕн аталантарасси, чĕлхене ансат тишкересси, чĕлхе пĕлĕвĕн терминĕсемпе паллаштарасси *(85 сехет)*

Сыхăнуллă пуплев. Текст. Унăн темипе тĕп шухашĕ. Текст тытамĕ (композици).

Изложенипе сочинени планĕсене ушкăнпа тата пĕччен тăвасси. Планпа усă курса 80-90 сăмахлă текст тăрăх тулли е кĕске изложени çырасси.

Пурнаçра пулса иртнĕ пĕр-пĕр ĕç (курни-илтни, санани, экскурсире пулни, театра кайни, сумлă çынсемпе тĕл пулни) çинчен ушкăнпа хатĕрленнĕ хыççăн пĕчĕк ăслав (сочинени) хайласси.

Пуплев этикечĕ. Каланине хирĕçлесси: вашаватлăх тата тӳрккеслĕх. Каçару ыйтасси, ӳкĕнĕве палăртасси, ашшĕ-амăшпе, тус-тăвана уяв ячĕпе саламласси.

Ĕç хучĕсем. Шкулти хаçатпа, Шупашкарта тухса тăракан ача-пăча хаçат-журналĕпе çыхăну тытма хистесси. Пĕлтерӳ çырма хăнăхтарасси.

Сăмах йышне ӳстересси, унпа усă курма пĕлнине çирĕплетесси. Сăмахсене тĕрлĕ мелпе ушкăнласси

Апат-çимĕç ячĕсем, вĕсемпе çыхăнакан ытти пуплев пайĕсем: апельсин, груша,

какао, кофе, крахмал, лимон, мандарин, пăрăç, персик, рагу, рассольник, сарделька. студень, сыр, тефтель, шницель;

йӳçĕ (тутлă) чуста, çĕр улми крахмалĕ, грек мăйăрĕ, арахис мăйăрĕ, шĕшкĕ мăйăрĕ, кедр мăйăрĕ, тутлă пăрăç, хура пăрăç, аш рассольникĕ, груша компочĕ, шăратнă сыр, чăмламалли резинка, çăра чей, симĕс чей, йӳçĕтнĕ купаста (пан улми);

чуста хур, чуста хăпарнă, чей пĕçер, консервла, пăрăçла, хĕрхӳлен (тĕслĕх, çу), чĕлхӳне çăтан! (питĕ тутлă);

кĕрпек, сĕтек, таварак, хĕрхӳ (апат), шывак (сĕт, кĕсел).

Сут çанталăкпа, йĕри-тавралăхпа çыхăнакан сăмахсем: Алтăр çăлтăр, Шурăм пуç çăлтăрĕ, тӳпе, Сурçĕр çăлтăрĕ, лачака, океан, континент, тӳремлĕх, вулкан, материк, полюс, тундра; юшкăнлă, шурлăхлă, лачакаллă.

ӳсен-тăран ячĕсем: ама хупахĕ, шăнăр курăкĕ, тал пиçен, ут куçĕ, хăяр ути, куян купăсти, алоэ, кактус, йуçĕ курăк, ниш курăкĕ (лангаш), шапа пăтти, сарă чăпăл курăкĕ, шыв лилийĕ, шыв курăк (водоросли).

Тискер кайăк ячĕсем: жираф, дельфин, кит, крокодил, морж, ондатра, песец, пурăш, сăвăр, тюлень, хăнтăр, шашка, шăши, юс; ондатра тирĕ, сăсар çуха.

Хурт-кăпшанкă **ячĕсем:** ăман, вăрăм туна, кăпшанкă, кăткă, кĕве, лĕпĕш, нăрă, пăван, сăвăс, сăвăслан, сăпса, сĕлĕх, таракан, уяр, хăнкăла, хурт, шăна, шăрчăк, шĕвĕрĕлчен, шĕкĕ, эрешмен; хурт-кăпшанкă, хурт- хăмăр, шăна-пăван, личинка, вĕлле хурчĕ, кăткă тĕми, кĕве хурчĕ, купăста лĕпĕшĕ, лĕпĕш хурчĕ, тислĕк нăрри, шыв нăрри, сăпса йăви, тĕкĕл тура йăви, сарă хурт, хурт ами, шăрчăк, эрешмен карти.

Чĕлхене ансат тишкересси

Чĕлхе пĕлĕвĕн терминĕсемпе паллашасси. Самах пулавĕ. Аффикссем хушăнса çĕнĕ сăмахсем пулни. Хутлă сăмахсем. Мăшăр сăмахсем. Сăмахсене икĕ хут калани.

Япала ячĕ. ӳкĕмсем (падежсем). Текстри, предложенири япала ячĕсем мĕнле падежрине вĕсен ыйтăвĕсем тăрăх пĕлесси. Хупă сасăпа *(юлташ, телей, сунар, пĕлĕт, хĕвел, кун)* тата [а], [э], [а], [ĕ], [у], [у], [и] сасăсемпе пĕтекен япала ячĕсен вĕçленĕвĕ.

Сăпат ылмашĕсене текстра тупасси, вĕсем хаш падежрине палăртасси.

Глагол вăхăт, сăпат тата хисеп тăрăх улшăнни. Унăн пурлă тата çуклă формисем.

Паллă ячĕсен тĕп, танлаштаруллă тата вăйлă степенĕсем, вĕсемпе пуплевре усă курасси. Паллă ячĕсем *-ак/-ск, -ак/-ск, -кан/-кĕн, -чан/-чĕн, -ла/-лĕ* аффикссем хушăнса пулни.

Сăмахсене вĕсен пĕлтерĕшĕсене кура ушкăнласси. Хирĕçле пĕлтерĕшлĕ сăмахсем *(хура - шурă, пысăк - пĕчĕк, сарлака - ансăр, пылак - йӳçĕ).* Çывăх пĕлтерĕшлĕ сăмахсем: *васка - хыпалан, кил - пыр, усал - хаяр, аван - лайăх, илемлĕ - хитре, чипер.*

Предложени. Предложении пĕр йышши членĕсем. Вĕсем пĕтĕçтерӳпе (союзпа) *(анчах, çапах, тата, та(те)* тата пĕтĕçтерӳсĕр (союзсăр) çыхăнни.

Пĕр йышши членлă предложенисем тума пĕлесси.

Орфографи тата **орфоэпии**

Машар самахсене сырасси: сетел-пукан, сет-су. Ике хут калакан самахсене сырасси:ял-ял, херле-херле, пин-пин.. 1) Хытă уçă сасăллă сыпăк е сăмах вĕçĕнчи [л'], [н'], [т'] сасăсене *л, н, т* саспаллисем хыççăн çемçелĕх палли *(ь)* çырса палăртасси: *выльăх, кукăль, супăнь, мăкăнь, халь, ахаль, мăкăль, шукăль; ларать, вылять, чупать, тăрăшать.*

2) Уйăракан çемçелĕх палли *(ь)* çырасси: *мăрье, кĕсье, тухья, Марье.*

3) Вăрăм хупă сасса икĕ пĕр пек саспаллипе палăртасси:

ăру-тăванлăх сăмахĕсенче: *атте, анне, асатте, шăллăм,аппа, кукка, мăн акка;*

çупталăк вăхăчĕсен ячĕсенче: *çулла, хĕлле, кĕркунне, çуркунне;*

хальхи вăхăтри нумайлă хисепри 3-мĕш сăпатри глаголсен формисенче: *вулаççĕ, вуламаççĕ, ĕçлеççĕ, ĕçлемеççĕ, выляççĕ, вылямаççĕ.*

4) Сăмаха пĕр йĕркерен тепĕр йĕркене куçарасси: *ма-ши-на, вы-ля, япа-ла, пĕ-лĕт-сем.*

5) Çын ячĕпе хушаматне тата ашшĕ ятне, выльăхсемпе чĕр чунсен уйрăм ячĕсене, хула, ял, урам, юхан шыв ячĕсене пысăк саспаллирен пуçласа çырасси: *Иванова Мария Васильевна, Михайлов Иван Викторович, Мăрмăр, Кампур, Улайкка, Аньяр, Хураçка, Канаш, Шупашкар, Шурча, Çавал, Кĕçĕн Çавал, Атăл, Сĕве.*

6) Вырăс чĕлхинчен йышăннă хăш-пĕр сăмахсене вырăс чĕлхинчи пекех çырасси: *а)*

Миша, Наташа, Коля, Петя, Таня;

а) машина, трактор, комбайн, завод, фабрика, самолăт, ракета;

б) парта, учитель, директор;

в) колхоз, ферма, сад, дыня, помидор;

г) кухня, стакан, щăтка.

Мăшăр сăмахсене çырасси: *сĕтел-пукан, сĕт-çу.*

Икĕ хут калакан самахсене çырасси: *ял-ял, хĕрлĕ- хĕрлĕ, пин-пин.*

Сăпат ылмашĕсене *тĕрĕс каласси, çырасси:* эпĕ (эп), эсĕ (эс), эпир (эпĕр), эсир (эсĕр); манăн (ман), санăн (сан); манра, манран, санра, санран, пирĕнте (пирте), сирĕнтен (сиртен); вăл унăн, ăна, унран.

Япала ячĕсен падеж формисене тĕрĕс çырасси: çыру - çырăвăн, çырăва; сăвă - сăввăн, сăвва; пĕрчĕ - пĕрчĕн, пĕрче; мăкăнь - мăкăньте *е* мăкăньре; район - районта *е* районра.

Глаголăн çак формисене тĕрĕс каласси, çырасси:

1) *хальхи вахатăн сапат формисене* (çыратăп - çырмастăп, çыратăн - çырмастăн (çырап - çырмап, çыран *мар,* ташлатпăр - ташламастпăр, ĕçлетпĕр - ĕçлсместпĕр, вулатпăр - вуламастпăр, вĕренетпĕр - вĕренместпĕр, ташлатăр - ташламастăр, ĕçлетĕр - ĕçлеместĕр, вĕренетĕр - вĕренместĕр, килетĕр - килместĕр, çырать - çырмасть (çырат - çырмас *мар);*

2) *пулас вăхăт формисене* (ту - тăвăп, тăвăн, тăвĕ; çи - çийĕн, çийĕп, çийĕ);

3) [р] сасăпа пĕтекен *йĕр, кĕр, кур, пар, пер, пыр, тар, хур, яр* глаголсен иртнĕ вăхăт формисене: *кĕтĕм, кĕтĕн, кĕчĕ, кĕтĕмĕр* ([р] сасă тухса ÿкет).

çемçе [л'], [н'], [т'] сасăсемпе пĕтекен сăмах тĕпĕ çумне *-ла(-лĕ)* аффикс хушăнса пулнă сăмахсенче *ь* çырасси: *кукальлĕ, супаньлĕ, тетрадьлĕ, медальлĕ, портфельлĕ.*

Паллă ячĕсен вăйлă степенĕнче (хуп-хура, тÿп-тÿрĕ, ем-ешĕл, çап-çутă, сап-сарă, кăн-кăвак) *дефис лартасси.*

Пунктуаци. Пĕр йышши членлă предложенисенче хÿреллĕ пăнчă лартасси.

Таса та илемлĕ çырасси. Графика хăнăхăвĕсене малалла аталантарса пырасси. Сăмахсемпе предложенисене хăвăртрах çырма хăнăхтарасси. (Кирлĕ сăмахсемпе предложенисене учитель хай суйласа илет.)

ЧӐВАШ ЧӖЛХИ УРОКӖСЕН ТЕМАТИКА ПЛАНӖ.

1 КЛАСС

	Раздел, урок теми	**Сех.шуч.**
	Вулама – çырма вӗрентес умӗнхи тапхӑр.	**12.**
1.	Шкула.	1
2.	Класра (урокра). Калаври предложенисене уйӑрни.	1
3.	Теттесемпе вӑйӑсем. Предложенири чарӑну паллисем.	1
4.	Шкул ачин кун йӗрки. Калав.	1
5.	Тӑван кил-çурт. Предложенири сӑмахсен хисепӗ.	1
6.	Çемье (кил-йыш). Предложенири сӑмахсен йӗрки.	1
7.	Килти выльӑх- чӗрлӗх. Сӑмахри сыпӑксем.	1
8.	Улма-çырла. Пахча çимӗç. Сӑмахри сыпӑксен хисепӗ. Пусӑм.	1
9.	Уй-хирти тыр-пул. Уçӑ сасӑ.	1
10.	Вӑрманти чӗр чунсем. Уçӑ тата хупӑ сасӑсем.	1
11.	Ӳт-пӳ пайӗсем. Уçӑ тата хупӑ сасӑсем.	1
12.	«Çарӑк» юмах.	1
	Вулама-çырма вӗренмелли тапхӑр.	**86**
13.	Уçӑ сыпӑк. [А] сасӑ тата унӑн сас паллисем	1
14.	Уçӑ сыпӑк. [У] сасӑ тата унӑн сас паллисем.	1
15.	Уçӑ сыпӑк. [А], [у] сасӑсем тата вӗсен паллисем.	1
16.	Уçӑ сыпӑк.	1
17.	Тӳнтер сыпӑк. [Н] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
18.	Тӳнтер сыпӑк. [Н] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
19.	Тӳнтер сыпӑк. [Ӑ] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
20.	Тӳрӗ сыпӑк. [Ӑ] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
21.	Тӳнтер сыпӑк. [Л] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
22.	Тӳрӗ сыпӑк. [Л] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
23.	Тӳнтер сыпӑк. [Х] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
24.	Тӳрӗ сыпӑк. [Х] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
25.	Тӳнтер сыпӑк. [М] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
26.	Тӳрӗ сыпӑк. [М] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
27.	Тӳнтер сыпӑк çинчен вӗреннине пӗтӗмлетни.	1
28.	Тӳрӗ сыпӑк. Вӗреннине аса илсе пӗтӗмлетни.	1
29.	[Р] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
30.	Хупӑ сыпӑк. [Р] сасӑпа унӑн паллисем.	1
31.	Хупӑ сыпӑк.	1
32.	Хупӑ сыпӑк	1
33.	[Ш] сасӑ тата унӑн паллисем	1
34.	[Ш] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
35.	[Ы] сасӑ тата унӑн паллисем	1
36.	[Ы] сасӑ тата унӑ паллисем.	1
37.	[В] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
38.	[В] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
39.	Уçӑ, тӳнтер, тӳрӗ, хупӑ сыпӑксем.	1
40.	[С] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
41.	[Ç] сасӑ тата унӑн паллисем	1
42.	[С], [ç] сасӑсемпе вӗсен паллисем.	1
43.	[П] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
44.	[П] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
45.	[И] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
46.	[И] сасӑ тата унӑн паллисем.	1
47.	[Т], [т'] сасӑсем тата вӗсен паллисем.	1
48.	[Т], [т'] сасӑсем тата вӗсен паллисем.	1

49.	[К], [к'] сасăсем тата вĕсен паллисем.	1
50.	[К], [к'] сасăсем тата вĕсен паллисем.	1
51.	[Э] сасă тата унăн паллисем.	1
52.	Е сас паллин [э] сасă пĕлтерĕшĕ.	1
53.	Е сас паллин [э] сасă пĕлтерĕшĕ.	1
54.	Виçĕ сасăллă (УХХ) сыпăк.	1
55.	[Ĕ] сасă тата унăн паллисем.	1
56.	[Ĕ] сасă тата унăн паллисем.	1
57.	[Ÿ] сасă тата унăн паллисем.	1
58.	[Ÿ] сасă тата унăн паллисем.	1
59.	[Ч] сасă тата унăн паллисем	1
60.	[Ч] сасă тата унăн паллисем.	1
61.	Çемçелĕх палли (ь).	1
62.	Çемçелĕх палли (ь).	1
63.	[Й] сасă тата унăн паллисем.	1
64.	[Й] сасă тата унăн паллисем.	1
65.	Е сас паллин [йэ] сасăсен пĕлтерĕшĕ.	1
66.	Е сас паллин пĕлтерĕшĕсем.	1
67.	Тăватă сасăллă (ХУХХ) сыпăк.	1
68.	Тăватă сасăллă (ХУХХ) сыпăк.	1
69.	Ю сас паллин [йу] сасăсен пĕлтерĕшĕ.	1
70.	Ю сас паллин [у] сасă пĕлтерĕшĕ.	1
71.	Ю, ÿ сас паллисем.	1
72.	Я сас паллин [йа] сасăсен пĕлтерĕшĕ.	1
73.	Я сас паллин [а] сасă пĕлтерĕшĕ.	1
74.	[А], [у], [э] сасăсен сас паллисем.	1
75.	Уйăракан паллă (ь).	1
76.	Уйăракан паллă (ь).	1
77.	Тăватă сасăллă (ХХУХ) сыпăк.	1
78.	[О] сасă тата унăн паллисем.	1
79.	Виçĕ сасăллă (ХХУ) сыпăк.	1
80.	Ă сас паллин икĕ пĕлтерĕшĕ.	1
81.	Ă сас паллин икĕ пĕлтерĕшĕ.	1
82.	[Б], [б'] сасăсем. Б, б паллисем.	1
83.	[Б], [б'] сасăсем. Б, б паллисем.	1
84.	[Г], [г'] сасăсем. Г, г паллисем.	1
85.	[Г], [г'] сасăсем. Г, г паллисем	1
86.	[Д], [д'] сасăсем. Д, д паллисем.	1
87.	[Д], [д'] сасăсемпе вĕсен паллисем.	1
88.	[Ж] сас, Ж, ж сас паллисем.	1
89.	[Ж] сас, Ж, ж сас паллисем.	1
90.	[З], [з'] сасăсем. З, з сас паллисем.	1
91.	[З], [з'] сасăсем. З, з сас паллисем.	1
92.	[Ф], [ф'] сасăсем. Ф, ф сас паллисем.	1
93.	[Ф], [ф'] сасăсем. Ф, ф сас паллисем.	1
94.	[Ц] сасă. Ц, ц сас паллисем.	1
95.	[Ц] сасă. Ц, ц сас паллисем.	1
96.	[Щ] сасă. Щ, щ сас паллисем.	1
97.	[Щ] сасă. Щ, щ сас паллисем.	1
98.	Хытăлăх палли (Р)	1
	Вулама-çырма вĕрентнĕ хыççăнхи тапхăр.	**34**
99.	И.Я.Яковлев. Çекĕллĕ сас паллисем.	1
100.	И.Я.Яковлев. Çекĕллĕ сас паллисем.	1
101.	А.Г.Николаев. Çекĕллĕ сас паллисем.	1

102.	А.Г.Николаев. Çекĕллĕ сас паллисем.	1
103.	Чăваш çĕршывĕ. Çекĕллĕ пысăк сас паллисем.	1
104.	Çут çанталăк. Тӳрĕ йĕрлĕ сас паллисем (К, н, п, р, т, ф)	1
105.	Хĕлле.Тӳрĕ йĕрлĕ сас паллисем (К, н, п, р, т, ф).	1
106.	Çуркунне. Тӳрĕ йĕрлĕсас паллисем (А, ю, Т).	1
107.	Çулла. Йăлăллă тӳрĕ йĕрлĕ сас паллисем (у, ц, ç, д, щ, в).	1
108.	Кĕркунне. Йăлăллă тӳрĕ йĕрлĕ сас паллисем (А, Ă, Б, В, Д, К, Ю,Ç, Н, Ц, Щ).	1
109.	Çĕрле. Ирхине. Икĕ вĕçлĕ çекĕллĕ сас паллисем.	1
110.	Кăнтăрла. Икĕ вĕçлĕ çекĕллĕ сас паллисем.	1
111.	Каçхине. Авăнчăк чалăш йĕрлĕ сас паллисем.	1
112.	«Юратнă анне». Авăнчăк чалăш йĕрлĕ сас паллисем.	1
113.	"Аттепе анне". Пушмакĕ ывăннă". Авăнчăк чалăш йĕрлĕ сас паллисем	1
114.	«Асанне» Çурма ункăллă сас паллисем.	1
115.	«Асанне е кукамай» Çурма ункăллă сас паллисем.	1
116.	«Шăллăм улталанни». Çурма ункăллă сас паллисем.	1
117.	«Чĕрĕп». «Чĕкеç».Ункăллă сас паллисем.	1
118.	Чăх чĕпписем. Ункăллă сас паллисем.	1
119.	«Кишĕр-мишĕр» Икĕ вĕçлĕ çекĕллĕ сас паллисем	1
120.	«Автанпа тилĕ» Ункăлă сас паллисем.	1
121.	«Тилĕпе шăши çури».Йăлăллă çекĕллĕ сас паллисем.	1
122.	«Ниме». «Чакакпа чĕппи». ÇТ ĕçлени. Ĕлкине кура сас паллисене ушкăнлани.	1
123.	Пĕтемлету ĕçĕ. Çырса илни. «Шкула кайнă чух», «Тав». .	1
124.	«Эп хамах. «Чи тутли". Ĕлкине кура сас паллисене ушкăнлани.	1
125.	«Урамра». Ĕлкине кура сас паллисене ушкăнлани.	1
126.	Çуралнă кун. «Кентти ӳкерет . Ĕлкине кура сас паллисене ушкăнлани.	1
127.	«Ӳссен эсĕ кам пулан?» Ĕлкине кура сас паллисене ушкăнлани.	1
128.	«Икĕ çирĕм пус». «Çĕр çырли».	1
129.	«Мĕн тума юрамасть»? Ĕлкине кура сас паллисене ушкăнлани.	1
130.	«Таня кĕнеке вулать». «Вĕрентĕм вулама». «Кушак çури». ÇТ ĕçлени. Çырма пĕлнине тĕрĕслени.	1
131.	Вĕреннине аса илни	1
132.	Пĕтĕмлетӳ урокĕ. «Сывă пул, Чăваш азбуки!»	1

2 КЛАСС

№	Тема	Сехет шучĕ
	1-мĕш класра вĕреннине аса илни	4
1,2,3	Предложени, сăмах: сасă: сас палли.	3
4	Тĕрĕслев ĕçĕ. Çырса илни «Унăн юлташĕ – сунчăк»	1
	Сасă тата сас палли	25
5	Алфавит.	1
6	«Кĕркунне» темăпа калав çырасси.	1
7	Уçă сасăсемпе хупă сасăсем.	1
8	Хытă уçă сасăсемпе çемçе уçă сасăсем.	1
9,10	Хытă хупă сасăсемпе çемçе хупă сасăсем	2
11	Сывлăх сунасси. Сывпуллашасси.	1
12	Творчество ĕçĕ. Сывлăх сунмалли: сывпуллашмалли сăмахсене усă курса диалог çырасси	1
13	Хытă уçă сасăллă сăмахсенче çемçелĕх палли (ь) çырасси.	1
14	Тĕрĕслев ĕçĕ. Диктант «Çил мĕнле пулать?»	1
15	Уйăракан çемçелĕх палли (ь) çырасси.	1
16,17	Вăрăм хупă сасса икĕ пĕр пек сас палли çырса палăртни.	2
18	Изложени «Ăшă чух».	1
19	Тăванлăх-хурăнташлăх сăмахĕсем.	1
20,21	Вырăс чĕлхинчен йышăннă хăш -пĕр сăмахсене çырасси.	1
22,23	Орфографи словарĕ.	2
24,25	Сăмах сыпăкĕ.	1
26	Тĕрĕслев ĕçĕ. Диктант «Пыл хуçисем»	1
27,28	Сăмахсене пĕр йĕркерен тепĕр йĕркене куçарасси.	2
29	Ыйтусене хуравласа ўкерчĕк тăрăх калав çырасси.	1
	Сăмах. Япала ячĕ.	18
30,31	Кам? Мĕн? ыйтуллă сăмахсем.	2
32	Текст.	1
33	Кам? Мĕн? ыйтуллă сăмахсем	1
34	Çыхăнуллă пуплев. 136– мĕш хăнăхтару тăрăх калав туни.	1
35	Пĕр япалана пĕлтерекен сăмахсем	1
36	Япала нумайине пĕлтерекен сăмахсем	1
37	Тĕрĕслев ĕçĕ . Диктант.	1
38,39	Çын ятне, хушаматне, ашшĕ ятне пысăк сас паллинчен пуçласа çырасси	2
40	Паллашу сăмахĕсем	1
41,42	Выльăх - чĕрлĕх ячĕсене пысăк сас паллинчен пуçласа çырасси	2
43	Ўкерчĕк тăрăх калав йĕркелесе çырасси	1
44	Çырса илни. Кампур.	1
45,46	Хула, ял, юхан шыв ячĕсене пысăк сас паллинчен пуçласа çырасси	2
47	Пĕлтерў çырасси	1
	Глагол?	20
48- 52	Мĕн тăвать? Мĕн тăваççĕ? ыйтури глаголсем.	5
53	Ўкерчĕксем тăрăх план туса калав çырасси.	1
54-57	Мĕн турĕç? Мĕн турĕ? ыйтури глаголсем.	4
58	Тĕрĕслев ĕçĕ. Диктант. Çăлтăрсем чĕнеççĕ.	1
59	Ыйтусене хуравласа пĕчĕк калав çырасси.	1
60-64	Хирĕçле тата пĕрешкел пĕлтерĕшлĕ глаголсем.	5
65	Тав тăвасси.	1
66	Çырса илни. Надежда Павлова.	1
67	Ўкерчĕк тăрăх калав йĕркелесе çырасси.	1
	Паллă ячĕ	15

68,69, 70	Япала паллине пĕлтерекен сăмахсене мĕнле? ыйту лартса тупасси.	3
71	Диктант Ирхине.	1
72,73	Тĕсе пĕлтерекен сăмахсем.	2
74	Изложени. Йытапа унăн мелки.	1
75	Çынна сăнлакан самахсем	1
76,77	Çыру çырасси	2
78,79	Хирĕçле пĕлтерĕшлĕ паллă ячĕсем (антонимсем)	2
80,81, 82	Пĕрешкел пĕлтерĕшлĕ паллă ячесем (синонимсем)	3
	Предложени	13
83,84, 85	Пуплеве предложенисем çине уйарасси	3
86,87, 88	Предложенин тĕп членесемпе кĕçĕн членесем	3
89	Сочинени. Çуркунне çывхарать.	1
90, 91	Предложенин тĕп членесемпе кĕçĕн членĕсем	2
92,93	Предложени членĕсем хушшинчи çыхăну	2
94	Тĕрĕслев диктанчĕ. Йытă çури.	1
95	Изложени. Чĕрĕп.	1
	2- мĕш класра вĕреннине пĕтемлетесси.	7
96, 97	Калуллă, ыйтуллă предложенисем. Кăшкăруллă предложенисем.	2
98	Сасăсемпе сас паллисем, алфавит çинчен вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси.	1
99	Япала ячĕ, глагол тата паллă ячĕ çинчен вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси	1
100	Предложени çинчен вĕреннине пĕтĕмлетесси	1
101	Тĕрĕслев диктанчĕ	1
102	Пĕтемлетӳ урокĕ. Предложени çинчен вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси	1

3 КЛАСС

	Урок теми	Сехет шучĕ
	Пĕрремĕшпе иккĕмĕш классенче вĕреннине аса илесси (6сех)	
1.	1-мĕш,2-мĕш классенче вĕреннине аса илесси. Текст.	1
2.	Предложени.	1
3.	Сăмах.Тĕрĕслев ĕçĕ. Çырса илни. «Пурăш çурисем».	1
4.	Сасăсемпе сас палисем	1
5.	Сасăсемпе сас палисем	1
6.	ÿкерчĕк тăрăх калав йĕркелесе çырасси.	1
	Саса, сас палли (22 сех)	
7.	Вăрăм хупă сасăсене икĕ сас паллипе палăртасси	1
8.	Вăрăм хупă сасăсене икĕ сас паллипе палăртасси	1
9.	Диктант. Авăн уйахĕ.	1
10.	Ч сасă умĕнчи *л ,н* хупă сасăсен çемçелĕхне ятарласа палăртманни	1
11.	Ч сасă умĕнчи *л ,н* хупă сасăсен çемçелĕхне ятарласа палăртманни	1
12.	Изложени.Пиччĕшĕпе шăллĕ.	1
13.	Сăпайлăх сăмахĕсем	1
14.	*Ç, ч* сас паллисем хыççăн *ы* е *и* çырасси.	1
15.	*Ç, ч* сас паллисем хыççăн *ы* е *и* çырасси.	1
16.	*Ç, ч* сас паллисем хыççăн *ы* е *и* çырасси.	1
17.	Калав содержанине кĕскен çырасси.	1
18.	Вырăс чĕлхинчен çыру урлă йышăннă сăмахсенче б, г, д, ж, з, ф, ц, щ, сас паллисем çырасси.	1
19.	Вырăс чĕлхинчен çыру урлă йышăннă сăмахсенче б, г, д, ж, з, ф, ц, щ, сас паллисем çырасси.	1
20.	Вырăс чĕлхинчен çыру урлă йышăннă сăмахсенче б, г, д, ж, з, ф, ц, щ, сас паллисем çырасси.	1
21.	Телефонпа калаççасси.	1
22.	Изложени .Çăкăр.	1
23.	Э е ю я сас паллисемпе усă курма пĕлесси.	1
24.	Э е ю я сас паллисемпе усă курма пĕлесси.	1
25.	Э е ю я сас паллисемпе усă курма пĕлесси.	1
26.	Э е ю я сас паллисемпе усă курма пĕлесси.	1
27.	Тĕрĕслев ĕçĕ.Диктант. Туслăх .	1
28.	Библиотекăран илнĕ кĕнекесен списокне тăвасси	1
	Предложени (26сех)	
29.	Сочинени. Хура кĕркунне.	1
30.	Предложени . Предложени çинчен мĕн пĕлнине аса илесси	1
31.	Текст тата предложени.	1
32.	Калуллă предложенисем.	1
33.	Калуллă предложенисем. Диктант . Çерçисем.	1
34.	Ыйтуллă предложенисем.	1
35.	Хистевлĕ предложенисем.	1
36.	Изложени. Ватă тилĕ.	1
37.	Кăшкăруллă предложенисем.	1
38.	Предложенин тĕп членĕсем.	1
39.	Предложенин тĕп членĕсем.	1
40.	Предложенин кĕçĕн членĕсем.	1
41.	ÿкерчĕк тăрăх текст çырасси.	1
42.	Сăмах майлашăвĕ. Предложенири сăмахсен çыхăнавĕ.	1
43.	Сăмах майлашăвĕ. Предложенири сăмахсен çыхăнавĕ.	1
44.	Ансăр тата анлă предложенисем.	1

45.	Ансăр тата анлă предложенисем.	1
46.	Ансăр тата анлă предложенисем. Диктант. Кăмпа çумарĕ.тĕрĕслев ĕçĕ.	1
47.	Ансăр тата анлă предложенисем.	1
48.	Пĕр-пĕр чĕр чуна сăнласа текст çырасси.	1
49.	Предложени çинчен вĕреннине пĕтĕмлетни.	1
50.	Предложени çинчен вĕреннине пĕтĕмлетни.	1
51.	Тăванлăх сăмахĕсем.	1
52.	Тăванлăх сăмахĕсем.	1
53.	Тăванлă х сăмахĕсем. Çырса илни. Ват асатте уявĕ.	1
54.	Сочинени. Манăн асатте(асанне)	1
	Сăмах(13сех)	
55.	Сăмах. Сăмах тытамĕ .Тымар тата аффикссем.	1
56.	Сăмаха улăштаракан тата сăмах тăвакан аффикссем.	1
57.	Хăнана чĕнесси.	1
58.	Çĕнĕ сăмахсем –çă,çĕ -лăх,лĕх аффикссем хушăнса пулни.	1
59.	Çĕнĕ самахсем -у(ÿ) –лă (лĕ) аффикссем хушăнса пулни.	1
60.	Изложени. Чаплă утарçă.	1
61.	Пĕр тымартан пулнă сăмахсем.	1
62.	Диктант. Тутлă шăршă.Тĕрĕслев ĕçĕ.	1
63.	Аффикслă сăмахсене çырасси.	1
64.	Аффикслă сăмахсене çырасси.	1
65.	Аффикслă сăмахсене çырасси.	1
66.	Аффикслă сăмахсене çырасси.	1
67.	Заметка çырасси	1
	Пуплев пайĕсем .Япала ячĕсем	9
68.	Пуплев пайĕсем Япала ячĕ .	1
69.	Япала ячĕн пĕлтерĕшĕ тата ыйтăв ĕсем	1
70.	Япала ячĕн пĕлтерĕшĕ тата ыйтăв ĕсем	1
71.	Япала ячĕсем хисеп тăрăх улшăнни.	1
72.	Япала ячĕсем хисеп тăрăх улшăнни.	1
73.	Изложени. Каюра.	1
74.	Ш ,с сасăсемпе пĕтекен япала ячĕсене нумайлă хисепре тĕрĕс çырасси.	1
75.	Ш ,с сасăсемпе пĕтекен япала ячĕсене нумайлă хисепре тĕрĕс çырасси.	1
76.	Диктант .Сивĕ Мучи.Тĕрĕслев ĕçĕ.	1
	Глагол (17 сех)	17
77.	Глагол .Глагол пĕлтерĕшĕ ыйтăвĕсем.	1
78.	Глагол .Глагол пĕлтерĕшĕ ыйтăвĕсем.	1
79.	Хирĕçле пĕлтерешлĕ глаголсем.	1
80.	Зоопаркра. Калава вĕçлесси.	1
81.	Çывăх пĕлтерешлĕ глаголсем.	1
82.	Çывăх пĕлтерешлĕ глаголсем.	1
83.	Глагол улшăнăвĕ	1
84.	Глагол улшăнăвĕ	1
85.	Хальхи вăхăт	1
86.	Хальхи вăхăт	1
87.	Изложени. Алăсем.	1
88.	Иртнĕ вăхăт	1
89.	Иртнĕ вăхăт	1
90.	Диктант. Ир тухакан кăмпасем.Тĕрĕслев ĕçĕ.	1
91.	Пулас вăхăт.	1
92.	Пулас вăхăт.	1
93.	ÿкерчĕк тăрăх калав туса çырасси.	1
	Паллă ячĕ	9
94.	Паллă ячĕ.Паллă ячĕн пĕлтерĕшĕ , ыйтăвĕсем.	1

95.	Паллă ячĕ.Паллă ячĕн пĕлтерĕшĕ ,ыйтăвĕсем .Паллă ячĕ улшăнни.	1
96.	Паллă ячĕ япала ячĕпе тата глаголпа çыхăнни.	1
97.	Çывăх пĕлтерĕшлĕ паллă ячĕсем.	1
98.	Çулĕпе аслăрах çынсене хисеплесе чĕнесси.Пĕтĕмлетӳ ĕçĕ.Диктант.	1
99.	ӳкерчĕк тăрăх калав туса çырасси.	1
100.	Хирĕç пĕлтерешлĕ паллă ячĕсем.	1
101.	Сасăсемпе сас паллисем. Диктант. Шуршăл ялĕ.Тĕрĕслев ĕçĕ.	1
102.	Виççĕмĕш класра вĕреннине пĕтĕмлетесси.	1

4 КЛАСС - 68 сех.

№	Урок теми	Сехет шучĕ
	Вĕреннине аса илни	***5***
1-2	Савнă çĕр, чăваш çĕр-шывĕ. Сăмах. Предложени. Текст	*2*
3	**Тĕрĕслев ĕçĕ. Çырса илни.** Сăмах. Предложени. Текст.	*1*
4-5	Сасăсем тата сас паллисем. Сыпăк, пусăм.	*2*
	Сăмах тытăмĕ тата пулăвĕ	***5***
6	Пĕр тымарлă сăмахсем.	*1*
7	Сăмах аффикс хушăннипе пулни.	*1*
8	Сăмах аффикс хушăннипе пулни. Диктант. «Ырă кăмăл».	*1*
9	Мăшăр сăмахсем. Сăмахсене икĕ хут калани.	*1*
10	***Тĕрĕслев ĕçĕ. Диктант.***	*1*
	Текст	***5***
11-13	Текстри предложенисен килĕшĕвĕ. Текст теми.	*3*
14	Текстăн тĕп шухăшĕ. Текст тытăмĕ.	*1*
15	Текстăн тĕп шухăшĕ. Текст тытăмĕ. *Изложени. «Сахăр»*	*1*
	Предложенин пĕр йышши членĕсем	***6***
16	Пĕр йышши членсем çинчен ăнлантарни.	*1*
17-18	Пĕр йышши членсене çыхăнтаракан союзсем.	*2*
19-20	Пĕр йышши членсене çыхăнтаракан союзсем.	*2*
21	***Тĕрĕслев ĕçĕ.*** Диктант. «Мулкачсем».	*1*
	Пуплев пайĕсем <u>Япала ячĕ</u>	***8***
22-23	Япала ячĕсен вĕçленĕвĕ. Падежсем.	*2*
24-25	Хупă сасăпа пĕтекен япала ячĕсен вĕçленĕвĕ.	*2*
26	Уçă сасăпа пĕтекен япала ячĕсен вĕçленĕвĕ.	*1*
27	*Изложени. «Пăчи».*	*1*
28	Япала ячĕсене нумайлă хисепре вĕçлени.	*1*
29	Япала ячĕсем çинчен вĕреннине пĕтĕмлетни. **Тĕрĕслев ĕçĕ. Диктант. «Шăллăм».**	*1*
	Паллă ячĕ	**9**
30-31	Паллă ячĕсен пĕлтерĕшĕ, пулăвĕ.	2
32-34	Паллă ячĕсен тĕп тата танлаштаруллă степенĕсем.	3
35-36	Паллă ячĕсен вăйлă степенĕ.	2
37-38	Паллă ячĕсем çинчен вĕреннине пĕтĕмлетни. Диктант. «Юман»	2
	<u>Хисеп ячĕ</u>	5
39-42	Хисеп ячĕсен пĕлтерĕшĕ.	1
43	***Тĕрĕслев ĕçĕ. Диктант. «Кампур».***	1
	<u>Местоимени</u>	**6**
44-46	Местоимени пĕлтерĕшĕ. Сăпат местоименийĕсем.	3
47-	Сăпат местоименийĕсем. Диктант «Эпир туслă».	2

48		
49	***Тĕрĕслев ĕçĕ. Изложени «Вăрмана кам лартать».***	1
	<u>Глагол</u>	**19**
50-53	Глаголăн пурлă тата çуклă формисем.	4
54-56	Глагол вăхăт тăрăх улшăнни. Хальхи вăхăтри глаголсен сăпатланăвĕ	3
57-59	Иртнĕ вăхăтри глаголсен сăпатланăвĕ.	3
60-61	Пулас вăхăтри глаголсен сăпатланăвĕ.	2
62	Глагол çинчен вĕреннине пĕтĕмлетни.	1
63	**Тĕрĕслев ĕçĕ. Диктант «Хĕвел».**	1
64	Глагол çинчен вĕреннине пĕтĕмлетни.	1
65-68	Вĕреннине пĕтĕмлетни.	4

ВĚРЕНЕКЕНСЕН ÇЫХĂНУЛЛĂ ПУПЛЕВНЕ, ÇЫРУ ХĂНĂХĂВĚСЕНЕ, ЧĚЛХЕНЕ ТИШКЕРМЕ ПĚЛНИНЕ ХАКЛАССИ

Сăмахпа каласа хуравланине хакламалли виçесем.

Сăмахпа каласа хуравлаттарни пуçламăш классенчи ачасен пĕлĕвĕсене, ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсене хакламалли чи кирлĕ мелсенчен пĕри. Хуравăн çак енĕсене шута илмелле:

а) вĕреннĕ материала туллин тата тĕрĕс каласа пани;

ă) материала ăнланнин шайĕ;

б) йĕркипе, çыхăнуллăн каласа пани, пуплев культури.

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача программăри материала ăнланса, туллин, тĕрĕс пĕлнине кăтартать, хăй каланине тĕслĕхсемпе çирĕплетсе парать; сăмахсемпе предложенисене хăй тĕллĕн тата тĕрĕс тишкерет, вĕрентъăĕ сĕннĕ текстра халиччен вĕреннĕ грамматика пулăмĕсене, сăмахсене мĕнле çырмаллине, предложенири чарăну паллисен сăлтавне тĕрĕс ăнлантарать: йĕркипе, çыхăнуллă каласа хуравлать, пуплев йăнăшĕсем пачах тумасть е 1 йăнăшран ытла тумасть пулсан.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен хуравĕ «5» паллăпа хакламалли виçесене тивĕçтерет, анчах вăл правилăсене çирĕплетме илнĕ тĕслĕхсенче 1–2 йăнăш тăвать, вĕсене хăех е вĕрентъçĕ пулăшнипе çăмăллăнах търлетет; каласа панă чух 1–2 пĕчĕк йăнăш тăвать пулсан.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен материала пĕтĕмĕшле ăнланать, анчах туллин хуравлаймасть, вĕрентъçĕ пулăшнипе каласа пама пултарать; текста тишкернĕ чух уйрăм йăнăшсем тăвать, вĕсене вĕрентъçĕ ыйтусем панипе çеç търлетет; правилăсене харкам тĕллĕн тĕслĕхсемпе çирĕплетсе параймасть, ку ĕçе вĕрентъçĕ хушма ыйтусем парсан çеç пурнăçлайрать; çыхăнуллă каласа параймасть, каласа панă чух темиçе йăнăш тăвать пулсан.

«2» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен материала пĕтĕмпех е унăн чи кирлĕ пайне пĕлмест, каласа панă тата текстпа ĕçленĕ чухне пысăк йăнăшсем тăвать, вĕсене вĕрентъçĕ пулăшнипе те търлетеймест пулсан.

«1» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача вĕреннĕ материала пачах та пĕлмест пулсан.

Вĕреннĕ тĕп правилăсемпе тата теори материалĕпе çыхăннă хăнăхтарусенче тунă йăнăшсем уйрăмах пысăк йăнăшсем шутланаăăĕ. Вĕсен шутне правилăсене ăнланмасăр, чуххăмăн каласа пани, хăйсен тĕслĕхĕсемпе çирĕплетменни, калаçпа çырура усă курма пĕлменни кĕреççĕ.

Паллаштарас тĕллевпе çеç программăна кĕртнĕ материала ача мĕнле пĕлнине тĕрĕслесе хаклама кирлĕ мар.

Ăыру ĕçĕсене (таса та илемлĕ çырни, диктант) хакламалли виçесем

Ачасен пĕлĕвĕсене, ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсене кулленхи тата пĕтĕмĕшле тĕрĕслев ĕçĕсем ирттерсе хакламалла.

1 класра ачасен пĕлĕвĕсене, ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсене хăнăхтарусем пурнăçлаттарса куллен тĕрĕслесе тăмалла. Букварь тапхăрĕнчи çыру ĕçĕсем икĕ тĕрлĕ пулаççĕ. Пĕрисем – вĕреннĕ пĕчĕк тата пысăк саспаллисене, сыпăксене, ансат, кĕске предложенисене ал çырăвне евĕрлесе пăхса çырасси. Ку çыру ĕçĕсем ытларах чухне «Ḉыру тетрачĕпе» ĕçлессипе çыхăнаççĕ. Теприсем – пичетленĕ сăмахсене, предложенисене, текстсене ал çырăвне куçарасси. Кун пек тĕрĕслемелли çыру ĕçĕсем 1-мĕш–3-мĕш чĕрĕксенче пĕрер, 4-мĕш чĕрĕкре иккĕ ирттермелле.

1- 4 классенче куллен тата пĕтĕмĕшле ирттермелли тĕрĕслев çыру ĕçĕсем шутне çырса илни, тĕрлĕрен диктант (вĕсемпе пĕрлех пуплеве тишкермелли хушма ĕçсем те пулаççĕ), изложени кĕреççĕ.

1–4 классенче сочинени вĕрентмелле çеç çыртараççĕ. Чĕлхе тишкерĕвĕпе çыхăннă хушма ĕçсемпе пĕрле ирттернĕ çыру ĕçне икĕ паллăпа хаклаççĕ: пĕринпе – çырса илнишĕн, тепринпе – чĕлхе тишкерĕвĕшĕн.

2 класран пуçласа таса та илемлĕ çырассин хăнăхăвĕсене те тĕрĕслесех тăмалла. Хаклас критерисен шутне каллиграфин çак виçисем кĕреççĕ: саспаллисен ĕлкисене пăсмасăр, уçăмлăн, пĕр пек виçеллĕ чалăштарса çырни, вĕсен çъллĕшĕ тан пулни, йĕрсен хулăнăшĕ, саспаллисем сăмахсем хушшинчи хушă, пĕр пекки, яланах пĕрешкел

тата çителĕклĕ хăвăртлăхпа çырни.

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ачан ĕçĕ каллиграфи нормисене тивĕçтерет, çырура пĕр-икĕ пысăках мар çитменлĕх пулма пултарать.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача çырăвĕ виăçесенчен пĕрне тивĕçтермест (пĕрешкел чалăштарса çырман, саспаллисем, сăмахсем хушшинче пĕр пеклĕх çук т.ыт.те), 1–2 пысăках мар çитменлĕх пур.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен çырăвĕ каллиграфи виçисенчен 1–2-шне тивĕçтереймест (саспаллисене пĕрешкел чалăштарманни, хăш-пĕр саспаллисен ĕлки уçăмлах марри, саспаллисен çӳллĕшĕпе хулăнăшĕ пĕрешкел марри т.ыт.те), 1–2 пысăках мар çитменлĕх пур.

«2» паллă ăакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ачан çырăвĕ каллиграфи виçисенчен чылайăшне тивĕçтермест.

«1» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен çырăвĕ питĕ тăрлавсăр, илемлĕ мар, унта търлетнĕ, таса мар вырăнсем нумай.

Пысăках мар йăнăшсем шутне çаксем кĕреççĕ:

1) хăш-пĕр саспаллисене тĕрĕс мар çырни;
2) пысăк тата пĕчĕк саспаллисене пĕр йĕр ăинче çырманни;
3) хăш-пĕр саспаллисене тĕрĕс çыхăнтарманни;
4) йĕртен çълелле е аялалла тухса çырни;
5) ытлашши шултра е вĕтĕ çырни;
6) хăш-пĕр тĕлте саспаллисене пĕрешкел чалăштарса çырманни, саспаллисем, сăмахсем хушшинчи хушă пĕр пек пулманни;
7) хăш-пĕр саспаллисен тăрринчи паллăсене, çекĕлсене пăсса çырни.

Ача тунă чылай йăнăш ӳт-пӳ аталанăвĕпе çыхăннă пулсан, япăхрах çырнă ĕçе «3» паллăпа хакламалла.

Ку виçесемпе 2 класра таса та илемлĕ çырмалли уроксенче пурнăçланă ĕçсене тата **2–4** классенче ятарласа ирттернĕ тĕрĕслев ĕçĕсене хаклаççĕ. Чăваш чĕлхи урокĕсенче таса та илемлĕ ăырма вĕренмелли минутсенче ирттернĕ пĕчĕк ĕçсене ятарлă паллăсемпе хакламаççĕ.

Тĕрĕслев ĕçĕсене вăл е ку темăна вĕреннĕ май е вĕренсе пĕтерсен ирттереççĕ. Вĕсен шучĕ темăна вĕренес йывăрлăхран килет. Пĕтĕмĕшле тĕрĕслев ĕăĕсене ытларах вĕренъ чĕрĕкĕ, çурçулĕ вĕçĕнче ирттереççĕ.

2-4 классенче диктанта çак виçесемпе хакламалла:

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача орфографипе пунктуации йăнăшĕсем пачах туман, орфограммăсене тӳрлетмен, каллиграфии виçисене пăхăнса (саспаллисен ĕлкисене уçăмлă, пĕрешкел чалăштарса т.ыт.те) çырнă, анчах уйрăм çитменлĕхсем (сиктерсе хăварнă саспаллисене кĕртсе лартни, саспалли ĕлкине тӳрлетни т.ыт.те) пур пулсан.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: çыру ĕçĕнче орфографи йăн-шĕсем 2, пунктуации йăнăшĕ 1 ытла маар, е 1 орфографи, 2 пунктуаци йăнăшĕ, ĕçе тирпейлĕ çырнă, анчах темиçе çĕрте каллиграфии виçисене тивĕçтермен, пĕрĕпĕр орфограммăна тӳрлетни пур пулсан.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: орфографипе пунктуации йăнăшĕсем 6-ран ытла маар, диктантра (вариантсем) орфографи йăнăшĕсем 3-рен 5-е çити, пунктуации йăнăшĕсем 3 таран, е 4 орфографи, 2 пунктуаци, е 5 орфографи, 1 пунктуаци йăнăшĕ, ĕçе тирпейсĕр, каллиграфи виçисене пăхăнса çырман тата тĕрлĕ орфограммăна тӳрлетни 1-2 пулсан.

«2» паллă çакăн пек чухне лартмалла: диктантра орфографи йăнăшĕсем 6, пунктуации йăнăшĕ 3-4-ран ытла, ĕçе тирпейсĕр, каллиграфи виçисене пăхăнмасăр çырнă, 3-5 тӳрлетни пур пулсан.

«1» паллă ҫакăн пек чухне лартмалла: ҫыру ĕҫĕнче орфографи йăнăшĕсем 8-тан, пунктуации йăнăшĕсем 5-рен ытла, тӳрлетни чылай пулсан.

Диктантра ҫаксене йăнăш тесе шутламалла:
а) сăмаха орфографи правилисене пăсса ҫырни, саспаллисене сиктерсе хăварни, саспаллисене е сăмах сыпăкĕсене ылмаштарса лартни, пĕр сăмаха тепĕр сăмахпа улăштарни;
ă) вĕреннĕ правилăсене пĕлменнипе чарăну пали лартман е тĕрĕс мар лартнă пулсан.

Диктантра ҫаксем йăнăш шутланмаҫҫĕ:
а) ку таранччен вĕренмен орфографи тата пунктуации правилисемпе ҫыхăннă йăнăшсем (кун пек сăмахсене класс хăми ҫине ҫырса кăтартмалла);
ă) предложени вĕҫĕнче пĕр хутчен пăнчă лартмасăр хăвартнă, тепĕр предложени пуҫламăшне пысăк саспаллипе ҫырнă пулсан;
б) текст шухăшне улăштармасăр пĕр сăмах вырăнне тепĕр сăмах улăштарса ҫырнă пĕр тĕслĕх кăна пулсан.

Ҫаксене пĕр йăнăш тесе шутламалла:
а) тĕрĕс мар ҫырнă сăмах икĕ е темиҫе хутчен тĕл пулсан, ҫав правилăпа ҫыхăннă йăнăша тепĕр сăмахра та тунă пулсан, вĕсене пĕр йăнăш тесе шутламалла;
ă) пысăках маар 2 ҫитменлĕхе (кăлтăка) пĕр йăнăш тесе шутламалла.

Ҫаксене пысăках маар ҫитменлĕхсем (кăлтăксем) шутланаҫҫĕ: а) сăмахра пĕр саспаллинех асăрхамасăр икĕ хут ҫырни (*паяян, ыраан* т.ыт.те); ă) сăмаха ҫырса пĕтерейменни (*кăранта…, кĕнек…* т.ыт.те);
б) пĕр йĕркерен тепĕр йĕркене куҫарнă чухне сăмахăн пĕр пайне асăрхамасăр пăрахса хăварни (*кĕ(не)-ке, те(ле)-фон* т.ыт.те);
в) предложенире пĕр сăмахах икĕ хут ҫырни.

Пуплев тишкерĕвне хакламалли виҫесем
Чĕлхе тишкерĕвĕ евĕрлĕ тĕрĕслев ĕҫĕсене хакланă чухне ҫак виҫесемпе усă курмалла:
«5» паллă ача ĕҫĕ пĕр йăнăшсăр пулсан, вăл терминсемпе правилăсене лайăх пĕлни тата хăй пĕлĕвĕпе тĕрлĕ йышши ĕҫсем тунă чухне усă курма пултарни палăрсан лартмалла.
«4» паллă ача терминсемпе правилăсене лайăх пĕлсен, вĕсемпе грамматика тишкерĕвĕ тунă чухне пĕлсе усă курсан, сăмахсемпе предложенисене тишкерес ĕҫĕн ¾ пайне тусан лартмалла.
«3» паллă ача вĕреннĕ материала ăнланни палăрсан, хăй пĕлнипе усă курса тишкерĕвĕн ҫуррине пурнăҫласан лартмалла.
«2» паллă ача вĕреннĕ материала начар пĕлсен, вăл «3» паллă илмелĕх хуравламасан е пуплев тишкерĕвĕн ытларахăш пайне пурнăҫлаймасан лартмалла.
«1» паллă ача пуплев тишкерĕвне пачах пурнăҫламасан лартмалла
Пĕтĕмĕшле илсен, изложенипе сочинение II-IVклассенче ҫапла хакламалла:
«5» паллă шухăшсемпе (содержанипе) пуплеве ҫакăн пек йĕркеленĕшĕн лартмалла: автор текстне тĕрĕс тата ҫыхăнуллă ҫырса кăтартнă (изложени), шухăш темăпа килĕшӳллĕн, ҫыхăнуллăн аталанса пырать, факт йăнăшĕсем ҫук, сăмах йышĕ пуян, пуплев тĕлĕшĕнчен текста тĕрĕс те палăртуллă хайланă пулсан.
<u>Тĕрĕс ҫырнăшăн</u>: орфографипе пунктуации йăнăшĕсем ҫук, 1-2 тӳрлетни пулма пултарать.
«4» паллă шухăшсемпе (содержанипе) пуплеве ҫакăн пек йĕркеленĕшĕн лартмалла: автор текста ҫителĕклĕ таран туллин ҫырса кăтартман (изложени), темăна уҫса панă, анчах уйрăм вырăнсенче шухăш ҫыхăнăвĕ татăлса кайни, тĕрĕсех маар ҫырни тата пуплев ҫитменлĕхĕсем пур. Пуплев тĕлĕшĕнчен пĕтĕмпе 3 йăнăшран ытла маар, содержанипе тунă йăнăшсем 3 таран тунă пулсан.
<u>Тĕрĕс ҫырнăшăн:</u> 2 орфографи, 1 пунктуации йăнăшĕнчен ытла мар е 1 орфографи, пунктуаци йăнăшĕ тунă, пĕр-пĕр орфограммăна тӳрлетни пур пулсан. (Вĕреннĕ

правиласемпе тунӑ йӑнӑшсене ҫеҫ шутламалла)

«3» паллӑ шухӑшсемпе (содержанипе) пуплеве ҫакӑн пек йӗркеленӗшӗн: автор текстӗнчен кӑштах пӑрӑннӑ (изложени), темӑпа килӗшӳллӗ тата ҫыхӑнуллӑ ҫырман, 2-3 предложение тӗрӗсех йӗркелеймен, сӑмах йышӗ чухӑн, пуплев тӗлӗшӗнчен ҫитменлӗхсем пур, шухӑш аталанӑвӗнче (содержантре), текста йӗркелессинче тата пуплевре йӑнӑшсем пӗтӗмпе 5 таран пулсан.

<u>Тӗрӗс ҫырнӑшӑн:</u> 3-5 орфографи йӑнӑшӗ таран, вариантсем: 3 орфографи, 2-3 пунктуаци йӑнӑшӗ, е 4 орфографи, 2 пунктуаци, е 5 орфорграфи, 1 пунктуации йӑнӑшӗ тунӑ, тӗрлӗ орфограммӑсене тӳрлетни 1-2 пулсан.

«2» паллӑ шухӑшсемпе (содержанипе) пуплеве ҫакӑн пек йӗркеленӗшӗн: ӗҫе тема тӑрӑх ҫырман, автор текстӗнчен чылай пӑрӑнса кайнӑ (изложени), текста тӗрӗсех маар ӑнланнӑ вырӑнсем (факт йӑнӑшӗсем) пур, йӗркеллӗ, ҫыхӑнуллӑ ҫырман, уйрӑм пайсем хушшинче ҫыхӑнулӑх ҫук, сӑмах йышӗ чухӑн. Текста тата пуплеве йӗркелес енӗпе 6 ҫитменлӗхпе йӑнӑшсем пур пулсан.

<u>Тӗрӗс ҫырнӑшӑн:</u> орфографи йӑнӑшӗсем 3-4-ран ытла, 3-5 тӳрлетни пур пулсан.

«1» паллӑ содержанипе пуплеве йӗркеленӗшӗн: автор текстне пачах ҫырса кӑтартман (изложени), пуплеве тата текста йӗркелес тӗлӗшпе 7 йӑнӑшран ытларах тунӑ.

<u>Тӗрӗс ҫырнӑшӑн:</u> 8 орфографи, 5 пунктуаци йӑнӑшӗсенчен ытла, 7 ҫӗрте тӳрлетни пур.

Изложенисемпе сочиненисенче хӑш йӑнӑшсем ҫитменлӗх (кӑлтӑк) шутланнине, пӗр йӑнӑш пулнине т.ыт.те диктанта хакланӑ чухнехи виҫесене шута илсе хакламалла.

Асӑрхаттарни: пултарулӑх ӗҫӗсене хакланӑ чухне таса та илемлӗ ҫырнине, калиграфи виҫисене еплерех пӑхӑннине (диктанта пахаланӑ чухнехи пекех) шута илсе хакламалл